

HIND  
40  
SENTI

# ROMAAN

No

3



Viljandi ajaloolise orduossi varemud talvel.

Fr. A. Kruzwald  
Eesti NSV Riiklik  
Raamatukogu

SP  
7594

**KIRJASTUS-OSAÜHISUS „ARENG“**  
**TALLINN, 1932. A. XI. AASTAKÄIK.**

# ROMAAN Nr. 3

## SISU:

W. Marken: Raadiomees.  
Edvard Welle-Strand: Tuli põleb.  
Väinö Siikaniemi: Lapimaa — sini-  
mandria.  
F. Schröngamer-Heimdal: Emakäed.  
Karl Murai: Surmanuhtlus.  
Lilian Tottenham: Päev täis päikest.  
Arnold Liiv: Katkenud valgusekiired.  
Danko Angjelinovitsh: Toreador.  
P. Grünfeldt: Iial ei kao.  
Leili Vaaldemägi: Maia Glad.  
Dora Stockert-Meinert: Lõpuarve.  
Thea von Harbon: Kes meie järel  
tulevad.  
Tõtt ja nalja.

# Romaan'i

## tellimishinnad:

12 kuud (24 nr-t)	Kr. 7.50
9 " (18 " )	" 6.—
6 " (12 " )	" 4.—
3 " (6 " )	" 2.—
2 " (4 " )	" 1.50
1 " (2 " )	" —80
Üksiknumber	" —40

„ROMAAN'i“ talitus

Tallinn, Vene tän. 13,  
telefon 437-18.

# Mõistatus nr. 3 (237).

Seadnud: Em. Gutmann.

suits	da	de	tu	gus	mi	ke
mu	laps	tao	na	va	len	len
sü	ke	me	ta	o	led	led
ke	re	sü	o	se	ma	
va	gi	va	i	si	o	o
de	gi	poeg	ja	se	se	gi
se	de	i	se	sü	na	sa

Milline prof. Gustav Suitsu luuletise algus on  
siin peidus?

Lahendada ratsamehe kõnnaku abil.

Lahendus ilmub Romaan nr. 5 (239).

# Kastmõistatuse lahendus

Nr. 23 (233).

l	e	e	g	i	o	n
a	l	i	k	a	s	
v	a	m	b	o	l	a
e	b	e	k	a	e	
n	õ	u	a	m		
d	o	t	s	e	n	t
e	l	e	m	e	n	t
l	o	o	g	l	i	k

# Romaan

Nr. 3 (237)

Veebruar 1932

XI. aastakäik.

## Raadio-mees.

Saksa kirjanik **V. Markeni** romaan

3

Ma pole muud näinud kui õilsat resignatsiooni; kõige maise vastu oli ta ükskõikne, täidetud ainsast soovist ja ihast — magada, surra! Neli tundi nägin ta suremist. Ta ei kõnelenud sõnagi, ja kui ta jooanud mees tuppa tuli, ei pannud ta teda tähelegi. Usun, härra doktor Sigell, teil pole õigust.“

— — —

Kui Rainer „Kaiserhofi“ hotellist lahkus, kohtas ta Ricarda Zschinskyt.

„Ootasid teid, Rainer!“

„Mis te minust tahate, armuline proua?“

„Mitte seda vormilikku tooni, armas sõber!“ ütles Ricarda rõhutades. „Olin kord Ricarda Petersen — seda ei tohi teie unustada!“

„Olen selle unustanud ja tahan edaspidigi unustada! Miks rikute minu teed? Kas sellest veel küll polnud, mis mulle kord tegite?“ lükkas Rainer kirglikult suust.

Ricarda hakkas naerma.

„Olete ikka veel sama tundlik kui siis, armas sõber?“

Rainer vaatas temale. Piin, viha ja häbi kisendasid ta silmist.

„Mina pole seda iial — iial unustanud. Kannatan selle all veel praegu! Olen abielus, mul on naine, keda ma armastan, ja kaks last, keda ma armastan. Tookordne haav, mis mulle lõite . . . tahtis juba paraneda. Ja nüüd tahate mulle jälle kõike tollelõrdset viletsust meelde tuletada!“

„Ma ei saa teist aru, armas sõber!“ ütles Ricarda laisalt.

„Ei!“ ütles Rainer raskesti hingates. „Teie ei või minust aru saada ja ei taipaa iialgi, mis te mulle tegite. Elage hästi!“

Ta tahtis prouast mööduda. Ent see astus talle ette.

„Rainer!“ ütles ta nagu käskides. „Ootan teid homme oma juurde Adlonis.“

„Ei tule!“

„Tulete, peate tulema! Rainer, ma hoiatan teid, sest minul on võim kogu teie väikest, ilusat õnne purustada, kui tahan! Tulge homme minu juurde hotelli. Ma ei taha muud kui teile esitleda oma poega Laykat. Mitte midagi muud, armas sõber! Vaid üheks tunniks!“

Rainer hingas raskesti.

„Ma . . . tulen!“ ütles ta helitult.

— — —

„Oled sa haige, lemmik?“ ütles proua Ingrid jahmudes, kui Rainer tema ees seisis.

„Ei, ei,“ tõrjus see kohmetult. „Olen vaid väsinud. Tead, ma pole selliste asjadega harjunud. Õnneks juhtub seda vaid kord aastas ja seda tuleb kannatada. Jumalale tänu, et olen jälle kodus!“

„Tundsids sa rõõmu?“

„Tundsin, kui kõnelesin inimestele; see oli ilus. Aga siis „Kaiserhofis“ see toredus ja uhkus! Mul seisis seal üks pilt silma ees: tööbüroo esine, kus seisavad vaesed ja ootavad tööd, inimesed väsinud nägudega, töötusest nõrgad, lohutamatusest loitud. Igaüks neist tahaks olla looja, töötaja, kuid ei saa seda olla.“

Toas valitses vaikus, kuni Rainer edasi rääkis:

„Nad kõik pole pahad inimesed, need, keda täna nägin ja kes minu ees seisis hiilgavana ja rikkana, aga ma usun, nad ei julge kaasinimestele mõelda. Riivab mõnikord jutt aja häda, siis kurdetakse kaasa, kuid seda teemi käsitatakse vaid muu kõr-

val ja minnakse ruttu jälle mõne muu teemi juurde. Nad kõik nagu kardavad sellest kõnelda.“

„Võib olla, et nad on liig laisad aitama.“

„See'p see on, lemmik. See'p see on. Nad ei ole pahad, nende südamed on, vaatamata nende edevusele, vististi head, aga nad hoiavad südant kinni, lukustavad ta laiskusest, mugavusest, kuna nad muidu satuksid te-maga vastollu. Ja seda nad ei taha.“

„Ara nüüd muremõtteid mõtle, lemmik. Mine magama, puhka!“

Proua Ingrid suudles teda veel kord sü-damlikult.

Siis kustus tuli.

Hommiku paiku, kui aknast juba nõrk valgusekumasisse tungis, ärkas proua Ingrid.

Ta nägi oma meest voodis istuvat ja vaat-tas tema piinarikkale näole, nii et heitus. Rainer võpatas ja vaatas teda abitul ilmel, mis prouale otse valu tegi.

„Mis sul on, Rainer?“ küsis ta värisedes.

„Nägin und!“ ohkas mees. „Hirmsat und . . . ei mäleta enam, mis see oli . . . aga ta oli hirmus!“

Ingrid silitas ta laupa, mis oli märg higist.

„Maga,“ palus ta. „Või on sul muresid, lemmik? Siis puista süda välja!“

„Ei, ei!“ tõrjus Rainer. „See oli vaid — unenägu!“

### Teine peatükk.

Kaks päeva hiljem külastas Rainer Ri-carda Zschinskyt.

See ei elanud enam Adlonis, vaid oli Motzi tänavale pansioni kolinud.

Kui ta ennast proua Zschinskyle laskis teatada, silmitses tüdruk teda nii kummaliselt, et ta punastas.

„Proua Zschinskyl on parajasti külaline. Härra direktor Meyerling helifilmist. Aga ma tahan teid teatada.“

Tüdruk tegi seda, ja natuke aega hiljem ilmus proua Zschinsky ise ja teretas teda väga elavalt.

„See on tore, armas sõber, et tulite! Just parajal ajal! Tulge, esitlen teid direktor Meyerlingile. Minu poeg on ka seal.“

Nad läksid piki korridori ja astusid proua Zschinsky elutuppu.

Keegi paks härra, kel lõbus nägu, istus tugitoolis ja suitsetas muheledes head sigar-rit. Tema kõrval seisis ülisale noormees, kel kitsas, kahvatu nägu, kuid kõnekad ja tulised silmad. Ta kõneles parajasti paksu härraga. Kui proua Zschinsky Raineri seltsis tупpa astus, jäi jutt pooleli ja paks härra tõusis tugitoolilt,

Proua Zschinsky esitles: „Meie kõneleja, härra Rainer Markgraf ringhäälingust, härra direktor Meyerling hilifilmist, minu poeg Layka.“

Mehed pigistasid üksteise käsi.

Meyerling esines joviaalselt ja ütles Rai-nerile mõned kiidusõnad ta esinemise kohta vanaaasta õhtul, kuna noor Zschinsky püü-dis ennast näidata õige küllastununa.

Rainer võttis istet.

„Armuline proua,“ ütles ta, „oli nii lahke ja palus mind vana-aasta õhtul klaasi teele. Palun vabandust, et nii ootamatult ilmun. Ma ei teadnud . . .“

„Oo, teie tulek oli parajal hetkel. Härra direktor Meyerling rõõmustab vististi teid nähes. Juhtisin tema tähelepanu teie heli-filmi sobivusele, härra Markgraf.“

Rainer tõrjus.

„Väga lahke, kuid see mulle ei sobi.“

„Aga miks mitte, härra Markgraf,“ ütles Meyerling. „Teie organ . . . on lihtsalt mui-nasjutulik!“

Rainer juhtis jutu mujale.

„Vististi olete helifilmi-sobivuse leidnud proua Zschinskylt, härra direktor. Ja arvan, et seda võimalust peaksite kasutama. Mees nagu teie olete vististi eriteadlase pilgu ja kõrvaga.“

Meyerling imes õnnelikult sigarit ja noo-gutas. Tema armastas enese kohta kiitust kuulda.

„Selge, austatud härra, selline vana rebane kui mina! Kõnelesime armulise prouaga parajasti ühest filmikavatsusest. Suurepärase asi, härra Markgraf. Mängib varieteemiljööös. Noor mees, Parsifali kuju, õpib tundma üht varietee naiskunstnikku. See on ta esimene armastus. Mõtelge! Hing kuni sõrmeotsteni. Kuid meil puudub veel selgus, kuidas asi peab lõpma. Happy end või suur dramaatiline lõpp?“

„Peaks ainet ja tegevust lähemalt tundma, enne kui võib nõu anda.“

„Peate ka tundma õppima, härra Mark-graf! Vajan proua Zschinskyle vastaspoolt. Noh, mis oleks? Kas pole põrmugi lusti helifilmi jaoks?“

„Ei sobi mulle!“

„Ei sobi? Aga mees nagu teie!“

„Ei sobi mulle, härra direktor, ja siis ei saaks ma seda ka oma kõnelejakutsega ühen-dada. Ei oleks aega.“

„Aha, mõistan. Lammel tegi teile ette-paneku Hollywoodi minna?“

„Ei! Ja kui ta oleks teinud, ma oleksin ei ütelnud.“

Hämmastudes silmitsesid teda kõik kolm. Eriti Layka Zschinsky oli otse meeletu.

„Härra Markgraf,“ hüüdis ta ärevalt. „Kui teile pakutakse sellist õnne, mille eest me päevast päeva võitleme . . . teie lükaksite selle tagasi?“

„Õnne!“ ütles Rainer nagu unes. „Armas härra Zschinsky, õnn on hoopis teine asi. Peate juba enam elus liikuma, kui sellest tahate aru saada.“

Selle juures ristusid nende silmad.

Rainerile meeldis poiss äkki paremini. Tema nägu oli närtsinud, mis tunnistas mõnegi õõ pattu, ometi peitus ta silmis õilsus, veel paistis sealt välja puhtusesära.

Meyerling oli tark mees. Tema taganes teemist, vestles tüki aega Raineriga ja lahkus siis noore Layka saadetusel.

— — —

Ricarda Zschinsky ja Rainer olid üksi.

„Kas teid ei huvita, kuidas mul elus on läinud, armas sõber?“

„Huvitab, armuline proua.“

„Miks kõnelete nii külmalt? Kas te mind kord ei armastanud?“

„Armastasin — jah.“

Zschinsky silmitses teda särasilmil.

„Ja midagi ei ole enam järele jäänud?“

„Mitte midagi!“

Zschinsky võpatas, ja ütles siis tasa:

„Ja mina olin ometi teie esimene armastus!“

„Olite, Jumala eest! Ja sellepärast ei suuda ma iialgi unustada, mis mulle tegite.“

Proua Zschinsky vaikis natuke aega, siis jätkas ta:

„Minu isa kaotas inflatsiooni ajal oma varanduse. Ta katsus seda jälle tagasi võita, aga ta spekulatsioonid ei õnnestunud ja me seisime vaesuse lävel. Ema oli mul juba varem surnud. Mina ja mu õde olime üksi. Minu õde abiellus väikese ametnikuga ja mina pidin midagi tegema. Õppinud ei olnud ma midagi. Ja mul oli õud kodanlise kutse eest. Hakkasin siis artistinnaks; rõõvlooma dresseeri ja abiks, siis tantsjannaks, lauljannaks . . . , kuni ma tuttavaks sain ungari krahvi Zschinskyga. Me abiellusime ja meil läks kõik nii kaua hästi, kuni Zschinsky kõik oma raha oli läbi mänginud ja enese maha laskis. Siis läksin jälle varieteesse. Nii — selline on minu elu. Mitte hea, mitte halb, mitte kerge, mitte raske. Elutee nagu elu seda on. Vististi ma ei eksi, kui oletan, et teie elu on palju rahulikum olnud?“

„Jah ja ei!“ ütles Rainer lühidalt.

„Praegu käib mu käsi halvasti. Ei tea, millega ma siin pean oma pansioni maksma. Teie peate mind aitama, Rainer.“

„Aitama? Kuidas te seda arvate? Minul varandust ei ole. Olen abielus ja mul on kaks last. Palgast piisab vaid elamiseks. Mina ei saa teid aidata, armuline proua.“

„Teie aitate mind, armas sõber!“ ütles Zschinsky pikkamisi, iga sõna rõhutades. „Teil on varandus kõris, mille pärast teid võiksin kadestada. Kuulsin kaks päeva tagasi, kuidas Lammeliga rääkisite. Kui Max Reinhardt ei oleks vahele läinud, Lammel oleks teid Hollywoodi palganud.“

„Mind võib ainult siis palgata, kui seda ise tahan. Aga ma ei taha. Olen kõneleja ja tahan selleks jääda.“

Naise silmad löid loitma.

„Patt on niiviisi rääkida! Teil on suur anne. Seda ei tohi teie vaka all hoida.“

Rainer tegi tõrjuva liigutuse.

„Mitte nii suuri sõnu, armuline proua! Mina ei taha! Olen oma elu ehitanud väiksenä, lihtsana, aga see on minu õnn ja seda ei lase ma eneselt röövida.“

„Teie väike õnn!“ naeris naine. „Kas teate, et mina selle võin hävitada?“

„Teie?“

„Mina! Rainer, kuulge! Jutustan teile ühe loo. Tõsise loo. Minu surnud ema mälestuse juures, ma olen elus palju valetanud, aga mida ma nüüd tahan teile jutustada, see on õige — viimse sõnani.“

„Jutustage, armuline proua!“ ütles Rainer täis salakartust.

Ja naine hakkas jutustama, pikkamisi, mõteldes, iga sõna kaaludes.

Juba mõne sõna järele maandus Raineri nägu. Ta kiljatas nagu haavatud metsloom.

„Ei, ei, see ei ole õige!“

„Kõikvägeva Jumala juures!“ vastas naine kõvasti.

Mees võitles kuiva nutuga, mis tal tõusis kõrri.

„Rainer, on see siis nii paha?“ ütles proua Ricarda äkki, emalik toon hääles.

Mees aga tõusis nagu joobnud ja silmitses teda kohkunult, vankudes ukse poole.

Naine järgnes talle.

„Noh, kas aitate mind?“

Mees vaikis. Hingas raskesti.

„Ma vajan homme kakssada marka . . . esiotsa!“

„Ma . . . saadan need . . . teile!“ —

Nagu joobnu vankus Rainer läbi tänavate.

„Pean jõudma rahule — pean!“ sõnas ta enesele. Ta läks väiksesse restorani, jõi

konjakit ja tundis varsti, kuidas soojus temast läbistus.

Ta vaatas kella. Poole tunni pärast tuli tal kõneleda.

Täpselt veerand tundi enne seda oli ta kohal.

Sel õhtul tuli ettekandele Keifeli mäng „Toomas Heideri süü.“

Kunstnikud olid juba kogunud kunstnikkude tuppa, ja kui Rainer ilmus, tervitati teda südamlikult.

Seeliger seisis teiste hulgas. Esitles temale ühe noore daami: „Minu tütar!“

„Aa, preili Age Börne! Rõõmustan teid tundma saades.“

Preili silmitses teda oma tarkade, lahkete silmadega ja tema pilk oli kattuv. Siis ütles ta vabameelselt: „Sellisena olen ma härra Markgrafi kujutlenud, isa!“

„Teie olete mind kuulnud kõnelemas?“

„Jah, ja meelsasti . . . , ma . . . .“

„Armuline preili,“ katkestas Rainer jutu, „ma aiman, mis tahate öelda, kuid palun teid, räägime millestki muust.“

„Oh, härra Markgraf, tahtsin vaid öelda, et rõõm on teid kuulda. Ka nüüd!“

„Aga, armuline preili! Teil on tänases mängus peaosat. Mina pole seda veel lugenud. Aga ma loodan, et see osa teile rõõmu teeb.“

„Ta on tänulik. Tahan kõik teha, mis võimalik. Muide, härra Förster, minu vastasmängija, pole ikka veel tulnud. Teda tuleb otsida. Seft teda ei või usaldada.“

„Tõsi!“ ütles Seeliger. „Helistan talle kohe.“

Kui ta mõni minut hiljem aparaadi juurest tuli, oli tal tuju halb.

„Muidugi, oleksin pidanud seda teadma. See kõrge härra ütleb ära. Hääl ei olla korras. Kuulmatu, ootab meie helistamist. Ei teatagi end!“

„Miks annad sa temale ikka jälle osasid?“ Seeliger ohkas.

„Miks, jah, miks? Temal on tore ringhäälingu-organ. Ta on priima. Kuid nüüd pean ta ometi kõrvaldama. Nüüd asemikust saan selle. Võib olla, ehk taban Lüdersi!“

Ärevalt lahkus ta toast.

Schulenberg tõstis silmad, kui Seeliger koputamata tuppa tormas.

„Hoplaa . . . , mis on, hea doktor?“

„Katku kas või juukseid! Förster on ära ütelnud. Kust võtan ma nii ruttu asemiku?“

Mis teha? Ka Lüders on ära ütelnud. Pole korras. Kerge gripp. Kas pean ära ütleva?“

„Ja mäng peab kohe algama?“

„Kolme minuti pärast. Tähendab: muutsin juba eeskava järjekorda. Nüüd tuleb kamermuusika ja mängu toome tunni aja pärast. Ent kas seni leiame asetäitja? Ehk on parem, kui selle asemele võtame tantsumuusika!“

Schulenberg kaalutles.

„Markgraf on ju ometi kohal? Las tema mängib selle osa.“

„Härra Markgraf — võimatu! Tema pole veel kunagi esinenud näitlejana.“

„Mis sellest? See mees võib seda. Selles olge kindel! Tema kõneleb selle osa kui vana näitleja. See mees oskab üldse kõik. Ei taha uskuda, et ta meile kauaks jääb. Kas sa „Keiserhofis“ tähele ei pannud, kui mõnusasti Lammel temaga vestles? Uskuge, ma kartsin tõesti, et ta meilt kohe jälle ära napsatakse.“

„Seda mina ei usu. Ei, ei usu, härra intendant! Või kõik mu inimestetundmine pole midagi väärt. See mees on teistsugune! See mees tunneb vaid üht, mis küps on: truudust asja vastu.“

„Kas peaks Markgraf olema üks vähestest?“

„Usun seda. Nii siis, härra intendant, teen talle intendandi poolt teenistuslikeks kohuseks seda osa mängida.“

Schulenberg sügas kõrvatagust.

„Hm . . . , nii teravasti mitte, armas doktor. Ütelge temale, et ma teda palun meid hädas aidata.“

„Hea küll, tahan katsuda!“

„Mina pean selle osa mängima?“ naeris Rainer kohmetuna. „Härra doktor, mina ei ole näitleja.“

Ärevalt vastas Seeliger, kes oma tütre silmis säravust nägi: „Nii hästi kui oskate, härra Markgraf. Me teatame seda kuulajaile. Tehke meile see meelega — katsuge. Teil on tund aega oma osa käsikirjast läbi lugeda. Küll läheb!“

Raineril puudus sel õhtul jõud vastupanuks ja ta leppis. —

Mäng algas.

Rainer rääkis, teatas tüki tulekut ja osade mängijaid ning lõpetas: „Härra Försteri haigestumise pärast räägib Rainer Markgraf selle osa.“

Nii siis algas ta, õpetaja Toomas Heideri lugu, kes enda oli ühes omastega matnud

üksildusse ja elas vaikes külas ainult oma kohustele ja perekonnale, kuni mineviku süü tungis ühe naise näol sellesse idüllis ja ta õnne hävitas. Vaevalt oli kirjeldatud mehe kokkuvarisemine lõpul, kui naine ühes lastega temast lahkus.

Usna vaikselt algas mäng.

Markgraf rääkis õpetajana, kuidas ta lastega rääkis ja oma kasvatajatuulesandele andus.

Mõnikord ehmus ta sisemuselt. Mis autor väljendas, paistis talle ta enese eluna. Ja ta kasvas oma osasse. Ta enam ei mänginud, vaid elas oma osa ja kiskus teised näitlejad kaasa.

Kui kell teise akti lõppu teatas, hakkasid näitlejad vaimustatult plaksutama. Rainerile.

Ta seisis nagu unistaja, nägi nagu läbi loori inimesi, kes talle plaksutasid, tema ümber tungisid ja ta kätt pigistasid.

Age Börne, Seeligeri tütar, oli tema osavusest sügavas hinges vapustatud ja silmitses teda silmadega, mis olid täis palavat imetlust. Ta tahtis temaga rääkida, kuid nägi mehe paluvat tõrjet ja taipas, mis ta hingest sündis.

Ja paistis, nagu oleksid peenenärvilised näitlejad seda ühes temaga taibanud. Kõik vaikisid. Ainult üks neist ütles vaimustatult:

„See oli suurepärané! Teie kannate meid enesega kõrgele läbi oma kunsti, härra Markgraf!“

Mängiti edasi.

Tuli viimane akt. Ja kõik, kes olid tunnistajad, peatasid hingetõmbuse. Siin elas läbi inimene piina, mida ta pidi kehastama. Siin peitus jumalik säde . . . , kõneleja oli ühtlasi näitleja.

Tükk hakkas lõpule jõudma. Järgnes kaasakiskuv lahkumisestseen. Lahkumine naisest. Lahkumine lastest! Rainer oli kõik oma ümber unustanud. Kõik takistused ta südames langesid, ja ta andus oma südamega kõigile, kes kuluasid.

Viimased sõnad!

„Minu lapsed! Minu lapsed!“ kisendas õpetaja oma valus. Ja kõik tundsid, nagu peituks kõik maailma valu neis vähestes sõnades, nii täidetud olid nad piinast.

Rainer kisendas nad, nuuksudes, vastu hakates saatusele. Ta vankus mikrofoni ette, vajus põlvile ja nuuksus. Pisarad voolasid tal üle põskede.

Siis tuli vaikus.

Rainer tõusis raskesti, astus mikrofoni ette ja ütles kustuva häälega:

„Mäng „Toomas Heideri süü“ on lõp-  
nud!“

Noruspäi seisis ta vaikselt.

Tema ümber valitses surmavaikus. Näitlejad ja ringhäälingu teenijad, kes kõike näinud ja kuulnud, ei osanud midagi ütelda.

Üksteise kannul astusid nad tummalt suure kunstniku juurde, kes ennast sel tunnil neile oli ilmutanud, ja pigistasid ta kätt, tummalt, sõnagi ütle mata.

Schulenberg helistas proua Ingridile.

Kostis proua Ingridi helisev althäääl.

„Tere õhtust, armuline proua!“ ütles Schulenberg soojasti. „Pea avaldama palve. Kas lubaksite oma abikaasa veel tunniks ära? Väga tähtis on, et ma temaga veel täna saan rääkida.“

„Muidugi, härra intendant,“ tuli vastus, „Ma tänan teid helistamise eest.“

„Südamlik tänu, armuline proua! Kui teie abikaas koju tuleb, siis soovige talle ta võiduks õnne. Kas teate ka, armuline proua, et teie abikaas on suur näitleja?“

Vastus ei saabunud kohe.

„Kuulsin seda!“ ütles proua Ingrid, ja ta häääl kõlas peaaegu kurvana.

„Kas teie ühes minuga ei rõõmusta, armuline proua?“

Jälle viibis vastus.

„Tahaksin meelsasti rõõmustada, härra intendant. Aga ma armastan oma meest . . . ja ei tahaks teda ära anda — kõigile!“

See vastus tegi Schulenbergile valu, ent ta mõistis prouat.

„Armuline proua, sellist meest kui Rainer Markgraf ei või kaotada naine, kes teda armastab. See on minu kaljukindel usk.“

„Tänan teid,“ vastas proua Ingrid tasa ja oli nagu vabastunud.

Rainer seisis intendandi ees.

Schulenberg tõusis, võttis Raineri käe ja tõmbas ta lähemale.

„Härra Markgraf, ma tänan teid!“

Kohmetu puna helkis üle kõneleja näo.

„Teie kuulsite ja olete rahul, härra intendant?“

„Rahul . . . , see pole õige sõna. Tulge, istuge, pea teiega rääkima. Teie abikaasale ma juba teatasin, et veel minu juures viibite. Pea teiega veel kord rääkima.“

Rainer istus. Ja pani nüüd sigari põlema, et rahustada oma närve, mis ikka veel olid ärevuses.

„Mis saab nüüd, härra Markgraf?“

Rainer tõstis hämmastudes silmad.

„Mis nüüd saab, härra intendant?“

„Aga, armas sõber, teie kunstnikusaavutist kuulis ju kogu maailm. Ka Berliini teatriringkonnad kuulevad, mis Rainer Markgraf oskab. Mina ei imesta, kui teile juba homme tuleb koha pakkumisi, võib olla isegi Reinhardtilt.“

„Usun, et teil on illusioonid, härra intendant.“

„Ei! Teie esinemine oli imetegu, elamus, nii suur ja võimas, et seda ei saa unustada. Mis te nüüd teete? Pean ma teie sama ruttu kaotama kui leidsin?“

Rainer raputas pead.

„Ei, mina jään, mis olen. Kui te mulle nüüd esitate lepingu viieks aastaks või kui kauaks soovite . . . nüüd kirjutan ma sellele alla.“

Hämmastus ja rõõm kerkisid Schulenbergi näole.

„Teie tahate tõesti meile jääda ja meiega külje külje kõrval võidelda, et ringhääling viimaks ometi oma ülesande täidab? Härra Markgraf, ei, mitte mingisugust lepingut, seda ei vajata meeste vahel. Teie jääte, ainus sõna teie suust — ma vannun selle peale. Teie käsi, armas Markgraf!“

Ta oli rõõmust otse ärevuses.

„Kui te vahetevahel laval tahate võõrustendusi anda, selle vastu poleks meil ju midagi. Seda võiks juba tehniliselt korraldada. Minu poolt leiate kõige suuremat vastutulekut. Aga jääge truuks meie asjale! Armas sõber, mina olen saanud Berliini raadiotunni intendandiks. Pole mitte kohe ümberkorraldusi ette võtnud. See pole minu viis ja on alati vale. Mina tahan ringhäälingust teha hoopis midagi muud. Mis on ta siis oieti tänapäev? Värvitu, seotud ese. Muusika, muusika ja veel kord muusika, vahetevahel jälle kõned, ooperi ülekanDED, mängud. Kõik üsnad kenad. Aga kas ta ei pea pakkuma rohkem? Mis te arvate, härra Markgraf? Kas teie ei usu, et raadiol ja ringhäälingul on teine ülesanne?“

„Jah!“ vastas Rainer sügavast südamest. „Jumala eest, see tal on. Laine on suurepäraliseim instrument, millega võib ühendada kogu kodumaa rahvas üheks koguduseks. Meil puudub ju nii kibedasti ühine vaim. Kuid seda vajame meie hädasti, kui tahame tulevatest aegadest üle jõuda.“

„Jah, nii see on! Raadio peaks kõik kuulajad — ja kõik peaksid seda kuulma — ainsaks suureks perekonnaks koondama, kus valitseb üksmeel. Ta peaks aitama ilma vaadete vastolusid kaotada, vähemalt pehmentada. Ta peaks kõigile kodu kandma

tüki elu. Pange raadio elu teenistusse! välja avalikkusse, kui ta teda ei karda! Ärge andke rahvale hästi friseeritud eeskava! Raadio peab astuma ellu!“

Raineri silmad sädelesid.

„Jah, nii peaks see olema: Ja üht peaks tingimata silmas peetama: igatüki, kes siin kaasa aitab, peab oma isiku asja taha seadma.“

„Jah, seda ta peaks!“

Tund oli üle läinud. Kell oli juba 12, kui Rainer Schulenbergi juurest lahkus, kes talle oma eeskava oli seletanud. —

Kui Rainer oma naise ees seisis, teadis ta kohe, et see teda oli õpetaja Toomas Heiderina kuulnud.

„Meeldis see sulle?“ küsis ta põksuval põuel.

„Jah, see haaras mind, haaras kahekordselt. kuna ma igas sõnas tundsin sind. Rainer, ütle mulle: oled sa õnnelik?“

„Ma armastan sind, Ingrid!“

„Oled sa õnnelik?“

„Miks sa seda küsid?“

„Kui sa kõnelesid, peitus su hääles nii palju valu, et ma ehmun ja eneselt küsisin: kas võib inimene, kes on õnnelik, oma hääle asetada sellist valn? Sina oled inimene, Rainer, ei ole näitleja! Sina ei mängi, sina oled inimene, keda tahad kehastada. Ja sa elasid oma valus; seda võisid sa, sest et sa kannatad. Ütle mulle, mis sind vaevab?“

Üsna vaikselt seisis mees ja vaatas naisest mööda. Ta tundis hirmsat piina, et pidi valetama. Ta teadis, et võis kõik, ainult mitte naisele rääkida sellest, mis teda piinas. Iial ei võinud ta seda, isegi mitte oma surmatunnil.

„Ei midagi, lemmik!“ vastas ta kõvasti ja tõmbas Ingridi oma rinnale. „Need on mõnikord helevused! Vaata, mul on olnud nii palju õnne. Kardan mõnikord, et see minust jälle võiks lahkuda. Ja teie pärast... ma seda ei taha. Tahan kinni pidada meie väikesest, nii suurest õnnest.“

Kõrvaltoast kajas hääle:

„Isa!“

Nüüd valdas meest nagu ärkamine. Õnnelikult võttis ta naise ümbert kinni ja üheskoos astusid nad laste voodi ette.

Kui Rainer järgmisel päeval ilmus teenistusse, teretasid teda kõik veel aupaklikumalt. Ta oli üle öö tõusnud suuremaks isikuks, kes korruga seisis huvide tulipunktis.



Kõik, isegi Lüders, tulid talle vastu suurima viisakusega. Kus aga võidi, oldi vastutulelik. Ent tema täitis oma teenistusekohuseid ja andis oma parima.

Sel päeval saabusid ka esimesed kohapakkumised Berliini teatritest. Max Reinhardt palus teda oma juurde läbirääkimistele. Ka helifilmilt oli kolm pakkumist. Aga Rainer lükkas kõik tagasi.

Max Reinhardile ütles ta kõik, ja see suur lavastaja kahetses, et Rainer temalegi ära ütles, kuid ei lakanud tulevikulootustest.

Edasi tegeles Rainer oma alal ja oli rõõmus, kui mõne päeva pärast kõik jälle endine oli.

Schulenberg hakkas elustuna, kandis eeskava eest nüüd juba aktiivselt hoolt. Visalt ja vintselt võitles ta raadio eest.

Ja veel midagi muud tõi uus aasta.

Pildiraadio!

Kõigis Saksamaa linnades võeti tarvitusele pildiraadio-vastuvõtjad, mille hind ulatas tuhandetesse. Suured hotellid muretsevad enestele need aparaadid oma külaliste jaoks, teatrid panid nad käima, et nendega vaheaegadel kuulajaid lõbustada.

Ärevus oli kogu riigis suur, kui pildiraadio avati.

See oli suur saavutus.

Igal pool, kus seisiv vastuvõtteaparaat, koondus inimesi salka ja imestas piltide selgust ja pildi ning heli toredat ühtumist.

Rainer Markgraf oli esimene kõneleja tühe pildi ülekanDEL, ja kui teda nähti, nagu tõsine ja ilus, siis muutus vaherkord kuulajate ja kõneleja vahel veelgi soojemaks.

Esimene ettekanne oli pühitsuspidu pildi ülekanDE algul. Kõik ametkondade peamehed olid ilmunud. Kõne järgnes kõnele.

Järgmine ülekanne oli poksivõitlus saksa raskekaalumeistri tiitlile ja see meeldis eriti spordiringkondadele suurepäraselt. Siin esines Horst Marcellus kõnelejana. Tema hele organ kõlas meeldivalt-noorelt ja meeldis samuti.

Järgnesid töö ja loomingu nädalad. Schulenberg leidis vaevalt rahu. Rainer oli talle igas asjas nõuandjaks. Ta omas tahtmatult intendandile sellise mõju, et kõik imestasid.

Kuid Schulenberg teadis, et talle head nõu anti. Rainer seisis veel ikka kontaktis loova rahvaga; rahva hing oli oma sügavuses ta ees nagu avatud raamat. Schulenberg, kes teistest ringkondadest tulnud ja seal elas, ei suutnud sinna tungida, hoolimata kõigist püüetest.

See tööhulk, see võitlemine uute eesmärkide saavutamisel tõi ka kaasa, et Schulenbergi teravad silmad ei märganud oma kõrval võitleva mehe ikka kinnisemaks jäämist.

Ainult töö vaimustas Rainerit, kuhu ta laskus kõige hingega, ja kui ta kuulajaile kõneles — pildi säde töötas vaid harva — siis unustas ta kõik oma ümber, ja tal oli, nagu seisaks ta suure sõbraparve ses.

Keegi juhatuseliikmeist oli juba Schulenbergile teinud etteheiteid, et Rainer kuulajaskonnaga liig vabalt talitavat ja nii mõnigikord ringhäälingu hädasti vajalikku erapooletust, eriti poliitilistes, usulistest ja teaduslistes küsimustes, olla kurjasti tarvitanud.

Kuid Schulenberg kaitses Rainerit vaimustusega.

„Mis te tahate? Kuulajaskond läheb vaimustatult kaasa, ta on unest äratatud ja tunneb, et meie juba hakkame ärkama. Asi peab kord muutuma! Sellise värvitusega kui seni me ometi oma ringhäälingu eeskavaga enam edasi teotseda ei või.“

Järgnes peaaegu äge vaidlus.

— — —

„Noh, mis teil jälle on, doktor?“ ütles Schulenberg Seeligerile. „Kas tahate teiegi mul pead pesta?“

„Pead pesta? No vaata! On teil siis nii halb südametunnistus?“

„Viskasin praegu dr. Berteleni välja!“

„Juhatuse liikme? Oi, neetud!“

„Muidugi piltlikult öeldud.“

„Mis ta siis tahtis?“

„Teie etteheiteid. Mina olla liig vabameelne ja pidavat Markgrafi noomima. Tema ei olla küllalt erapooletu, nagu seda ringhääling nõudvat. Mis te nüüd ütlete?“

„Seda oli ju oodata. Aga, härra intendant, meie ei lase endid kohutada!“

„Ei, ma lähen edasi! Homme tuleb minu ettepanek riigipäeva koosoleku üleandmise asjus harutusele. Küll me neile juba selgeks teeme, millised ülesanded ringhäälingul on. Istuge ometi, doktor!“

„Teil on palju tööd?“

„Nagu alati. Aga teie jaoks on mul aega. Teil on, Jumalale tänu, ikka midagi tähtsat ütelda. Eks ole nii?“

„On. Tulin Markgrafi pärast.“

Schulenbergi pea tõusis järsku.

„Mis on Markgrafiga?“

„Hm. Teie ei ole tema juures veel midagi märganud?“

Schulenberg oli rahutu.

„Ei, mis te arvate? Ärge piinake mind!“

„Tema kannatab! Muutub iga päevaga



Viljandi ajaloolise ordulossi varemed talvel.

karedamaks, süveneb endasse. Ainult kui ta kõneleb, näib ta kõik unustavat, mis teda rõhub!

„Mina pole seda veel märganud. Noh, mis te siis arvate?“

Seeliger vahtis mõteldes oma ette.

„Teie tunnete ometi Zschinskyt?“

„Seda jultunud konna kabareest?“

„Jah. See külastab teda ringhäälingus, helistab talle.“

„Kas usute, et ta on Markgrafi armuke?“

„Seda ei tahaks ma Markgrafist õieti uskuda. Ennem usun selle vastandit. Markgraf vihkab ja põlgab seda naist. Nägin teda kord tema ees, kui nad kojast sosistasid. Siis andis Markgraf talle midagi, paberi või kirja või raha. Mina seda ei näinud. Aga ma nägin Markgrafi nägu. Ja selles seisis vastikus. Kui ta üksi jäi, oli ta rõhutatud ja väsinud.“

„Hm! Kummaline! Õieti öelda, minagi ei usu temast seda. Kuid ometi on parim, kui eraasju ei puudutata. Võin temaga vaevalt rääkida.“

Nad vaikisid pisut aega.

„Härra Markgraf on kassast ka juba ühe kuu palga ette võtnud.“

„Kummaline! See on uus mõistatus. Mees, kes ei tunne kirgesid ja on eeskujulik abielumees — see paneb mind imestama.“

„Mul on mingisugune mõte, kuid ei julge seda väljendada.“

„Tean juba, mis tahate ütelda, doktor. Teie usute, et see raha Zschinskyle läheb?“

„Võimalik see on.“

„Jah, mis me teeme? Midagi ei või me teha!“

„Ehk räägite temaga kord, ilma et nimetaksite nime. Teie oskate seda, härra intendant.“

„Siin mitte. Ei, mul on teine ettepanek. Kutsuge ta kord oma juurde. Sellisel lõbusal koosolekul on inimene mõnikord avameelsem. Katsuge!“

„Jah, seda tahan ma teha.“ —

Kui Seeliger jälle oma büroos viibis, tuli Rainer.

Mehed teretasid südamlikult.

„Mul oli üks palve, härra doktor,“ ütles Rainer viivitades.

„Avage aga suu!“

„Tahaksin teile head sõna ütelda ühe noore kunstniku eest.“

„Ja kes see on?“

„Layka Zschinsky.“

„Aa, noor viuldaja! Proua Zschinsky poeg?“ küsis Seeliger huviga.

„Jah! Kuulsin ta mängu ja leian selle olevat hea. Ehk võiksite talle mõnel kontsertõhtul koha anda?“

„Hm!“

„Vaidlesin ägedasti vastu, kui proua Zschinsky mind kord palus teiega rääkida, aga kui ma teda kuulsin mängimas, siis ütlesin enesele: tema on tõesti kunstnik. On väärt abi saama. Endast mõista peate teda esiti laskma proovida.“

„Teie olete proua Zschinsky . . . sõber?“ küsis doktor Seeliger nagu mööduvalt.

„Jah, tuttav. See tähendab — ma tundsin teda — 17 aasta eest.“

„Nii kaua aega on seda tagasi? Kui vana te siis õieti olite?“

Rainer vaatas põrandale. Tasakesi, nagu oleks tal häbi tunnustada, vastas ta:

„18, ei, veel mitte..., 17 aastat! Olin õppimise lõpetanud ja asusin Hamburgis oma esimesele kohale; seal sain temaga tuttavaks.“

„Huvitav, ja nüüd kohtasite jälle?“

„Jah, vana-aasta õhtul.“

„Noh, hea küll, armas Markgraf. Kutsun ta poja kord siia. Räägin ka kapellmeister Seidler-Vinkleriga. See otsustagu. On ta hea, küll talle siis kord eeskavas koha anname. Ja proua Zschinsky — on teil ka tema kohta soove?“ (Järgneb.)

# Tuli põleb.

Norra kirjanik **Edvard Welle-Strand.**

3

„Ei,“ jatkas Ivan Ivanovitsh, „meie diktaator on paremaks arvanud teistel vanglates lasta ohata — teistel, noortel idelistidel. Tema ise ei ole oma ideede pärast veel iial vanglaga tutvunenud. Tema arvas paremaks väljaspool suurt tormikeskust rahus istuda. Tema on süvenenud revolutsioonilistesse õpingutesse, kuna teised oma elu kaalule panid oma revolutsiooniliste ideede eest. Ja see mees julgub mind nimetada äraandjaks!“

Kõikide silmäd rippusid Ivanovitshil. Keegi ei võtnud sõna vastuvaidluseks. Diktaator jäi istuma ja sõrmitses närviliselt oma sõrmuseid. Ta otsaesisel tõusis sooned suurteks sinisteks joonteks.

„Kuulge mind, seltsimehed,“ hüüdis Ivanovitsh. „Uus vabariik on juba peaaegu uppumas veresse! Revolutsiooniline vägi-vald peab lõppema! Ei see lähe, et intelligents hävitatakse. Ma pean lugu töolistest, aga nemad ei suuda asendada intelligenti, sest see on, kes vormib riigi ja seltskonna. Õiguse nimel nõuan ma, et terrorile tehaks ots!“

Uus kibe kisa tõusis Ivan Ivanovitshile vastu. Tuhanded rusikad sirgusid tema poole.

„Tema on äraandja!“ hüüdis diktaator. „Laske ta viibimata maha, mina käsin seda!“

„Suu pea — juut!“ hüüdis Ivan Ivanovitsh ja näitas diktaatorile rusikat.

See mõju kui pomm koosolijatesse. Ivan oli julenud seda valjusti väljendada, millest nad kõik salamahti sosistasid — diktaator oli semiitide soost. Ivanovitsh oli koosolijates uuesti äratanud tuhmiks muutunud rahvustunde.

Ivani nägu oli hallkahvatu ja ta silmades põles õudne tuli. Ta osutas käega diktaatorile.

„See seal tahab minult elu võtta!“ Näüd murdis temas kirk kõik läbi. „See seal, kes veel sedagi ei tea, milline vene vangla oli enne revolutsiooni seestpoolt. Seltsimehed! Kas teate, mis see juut on teinud? Tema on terroriga hangeldanud! Pankade raha on ta saatnud välismaale, et enesele seal kindlustada muretut elu sel puhul, kui peaks vasturevolutsiooni pääsema võidule!“

Diktaator tõusis.

„Sa valetad!“

„Mul on tõendus,“ vastas Ivan Ivanovitsh, „ja need annan ma sovjetile tarvitada.“

Koosolijate hulgast kostis tume ümin.

„Edasi, edasi, seltsimees Ivan Ivanovitsh,“ hüüti.

Ja Ivan jatkas:

„Diktaator käib teel, mis oma terroriga võib hävitada vabariigi. Viha käärib rõhutatud rahvaklassides ja see lööb kord lausa leegina loitma. Ja siis tuleb tööliste hirmus kättemaksukohus. Aga diktaator ja tema rassivõõrad pooldajad päästavad enda kättemaksu käest. Nad saavad õigel ajal kaduma ja elavad siis kullast, mis nad on pankadest röövunud.“

Punase väe võidud on valetatud! Valgete sõjaväed on igal pool lähenemas ja kui mõnes kohas leidus ülejooksikuid, siis on need ülejooksikud meie sõdurid. Veel pahem: üks valge vägi on juba marssimas Moskva poole! Meie peame viibimata muutma oma taktikat, kui tahame vabariiki päästa. Me peame võitma eneste poole intelligenti ja neid mitte tapma. Me peame rahvaklasse püüdma lepitada, kuid neid mitte kihutama ja ässitama üksteise kallale. Ei see lähe, et riiki, kus igaüks peab elama õnnelikult, ehitatakse terrorile. See tekitab vaid viha. Töölised on intelligenti vastu raskesti patustanud. Aga veel pole hilja lõhet klasside vahel sillutada. Teile näib ehk kummalisena, seltsimehed, et just mina, kui punane timukas, sellist kõnet pean. Ma tegin seda teie silmade avamiseks, enne



foto Rieta.

Viljandi lossimäed talverüts.

kui see hilja on — enne kui meid tabab kättemaks.

Mina ei taha kauemini olla vabariigi kohtukommissar!“

Ivan Ivanovitsh tõusis ja lahkus saalist. Keegi ei rääkinud. Kõiki olid ta sõnad tabanud kui piitsahoobid. Aga kui ta ukse oma taga kinni tõmbas, vallus torm. Kisen-dati ja räusati.

„Vangistage see äraandja!“ hüüdis diktaator.

„Jätke Ivan Ivanovitsh rahule, tema ütles ainult tõtt,“ hüüdsid teised.

Diktaator kahvatas. Instinkt ütles talle, et Ivan Ivanovitsh ta kindlat seisukorda oli vapustanud. Ta oli ütelnud sovjetile tõtt. Nüüd ei võinud tema, diktaator, sovjetit enam sõnakõlksudega toita. Ivan Ivanovitshi meeoleausus seisis sovjetis igast kahtlusest kõrgemal.

Kuid ehk suudeti sovjetile sisendada usku, et Ivan Ivanovitsh oli liialdanud?

Kui ta seda ei suutnud, siis oli ta osa mängitud.

Ta hakkas valjusti ja kõlarikkalt kõnelema. Ta mõonis, et kõiges selles, mis Ivan Ivanovitshi terrorist kõnelenud, ometi peitus terake tõtt. Võimalik, et see oli olnud liialdatud verine. Aga prantsuse revolutsiooniga ei võidavat seda siiski võrrelda. Kusagil ei leiduda kaaku, ja tapakirves olla töolistevabariigis tundmata. Pealegi ei olla vasturevolutsiooni armutut allasurumist nii väga nõudnud juhid kui töölised ise. Kaalul olla ju töölise elulisemad huvid — proletaarlaste võit või hukk.

Kostsid mõned üksikud käteplaksutused, aga suurt aplausi ta kõne lõpul ei olnud. Näis, nagu oleks asunud hirm sovjeti südamesse ja saalis loonud sügava vaikuse.

Diktaatori otsaesisel tursusid sooned, kui ta saalist lahkus, sinisteks ja rasketeks. Tema silmadesse oli tekkinud kardetav palavikuläige. Oli, nagu oleks järsk hirmutunne halvavana asunud ta südamesse. Külmi higi tõusis ta nahaaukudest.

Kas oli see juhtum sovjetis hoiatus, et oli alanud suur mädanemiseprotsess? Kas tema täht ei säranud enam kesktaevas? Ta süda põksus lõhkeda tahtes. Ta oli närvi-line ja surmaväsinud — täiesti ära kulunud.

Inspeksioonireisil põhjapoolsel väerinnal oli talle juhtunud kummaline sündmus. Keegi punane sõdur oli temale lasknud, kuid käsi oli tal värisenud ja kuul oli diktaatori kõrvast möödunud hädaohtlikult vi-

listades. See kallalekippumine oli ära sun-butatud, et kord punases väes ei lödveneks. Aga temale oli nõu antud väerinnal edas-pidi ainult võõrais riideis ja võõrast habet kandes liikuda, et sõdurid teda enam ei tunneks.

See kohutav sündmus oli ta närvisüsteemile mõjunud hävitavalt. Ta oli sõjaväkke viinud veel suurema terrori. Vähemagi distsipliini rikkumise eest karistati surmaga.

Aga ikka veel oli sõdurite keskel käärimist. Vabariigi punased sambad olid hakanud pragunema ja temal, diktaatoril, ei olnud massidele enam endist võimu. Nende metsalise-instinktid olid rahuldatud. Nad ei nõudnud enam verd, vaid hakkasid segasele olukorrale juba vastu. Nõudsid uue korra ja uue seltskonna konsolideerimist. Mass oli proletariaadi punasest diktatuurist küllastunud ja otsis uusi mehi ja uusi poliitilisi sihtjooni. Ta ei lasknud ennast enam valest uimastada.

Ivan Ivanovitshi kõne oli aidanud sovjeti silmi avada. Ükski tuhatkaheksajast rahvakommissarist ei olnud nõudnud Ivanovitshi vangistamist. Suur mädanemine oli juba isegi sovjetis eneses alanud ja lagunemine oli juba täies hoos. Võimalik, et temal, diktaatoril, oli õige aeg kaduda, niikaua kui teda veel veidikenegi usaldati.

Ta naeratas kibedasti ja ruttas tänavail edasi, jõudes oma korteri ette, nägi ta, et vahtkonda oli täiendatud. Tugev sõdurite-kordon oli maja ümber paigutatud.

„Kes seda käskis?“ küsis ta teravasti.

„Sovjet,“ vastas ohvitser viisakalt.

See tabas diktaatorit kui rusikahoop näkku. Ta otse vankus uksest sisse.

Sovjet oli vahtkonda ta korteri ees kõvendanud kartes, et diktaator võiks ehk lõpuks plehku panna. Tema hirmus relv, punane sõjavägi, oli sovjeti poolt pööratud tema enese vastu.

#### 4.

Ivan Ivanovitshi kõne sovjetis oli punase valitsuse masside teadvuses kukutanud. See valitsus oli omanud töölise piiramata usalduse ja tema kukkumine oli mõjunud vapustavalt, pörutavalt — esiti sovjetile, siis töölisele. Sovjet oli kohe otsustanud, et ükski, kes neid eksiteele juhtinud, ei tohtinud jääda karistamata. Nad olid enestele kohe kindlustanud diktaatori isiku ja ta vangistanud. Aegamööda olid kõik teisedki valitsuseliikmed järgnenud.

Punase terrori juhid olid vanglates täiesti kokku varisenud. Iial ei võtnud nad oma

suhu enam terroril kasutatud ja kulunud sõnakõlkse terrorist kui pühast abinõust punaste diktatuuri alalhoidmiseks. Õigluse laine hakkas levima üle õnnetu maa ja polnud enam peatatav. Päev päevast voolas ta sügavamale maale ja pidi varsti voogama ka Kremli ümber.

Ka Ivan Ivanovitshi olid töölisel heitnud vanglasse. Kuigi ta esimesena oli pöördunud, tema patud punase timukana olid ometi suured ja nõudsid kättemaksu!

Nüüd istus ta Kremli ühes suures majas, üksipäi ja kõigist mahajäetuna. Ta ööd olid unetud, ta närvid täiesti otsas. Nad värisesid nagu nõõrid ta sisemas ja tegid talle kehalikku valu. Aga ta aju oli selge. Nüüd taipas ta, mis pärast punane tuli maailma ei selgitanud. Ideed olid südametunustusega inimesed oma kasuks tarvitanud ja sellepärast ei olnud see tõusnud sotsiaalseks religiooniks, mis võib kõiki riigivorme ja seltskondlisi kordasid joota.

Punased apostlid ei olnud oma elu kaalule pannud oma ideede eest. Neist ei olnud saanud märtreid. Nad olid ära tapnud ja tagakiusanud kõik need, kes olid julgesti ja harilikult välja astunud proletariaadi diktatuuri vastu — piinanud ja vaevanud olid nad neid inimesi. Uus õpetus oli olnud ilma igasuguse armastusega, külm ja arvu-  
taval — utopia.

Nüüd oli märtiiriumi glooria kodanlike klassi oma. Tema omaksed olid näidanud endid idealistidena, kes jäid oma veenetele truuks. Proletariaadi juhid ei oleks pidanud teisi klasse taga kiusama! Nad olid olnud küllalt naiivid uskuma, et töölisel üksipäinis jaksavad luua uue seltskonna. Nad ei taibanud, et moodne seltskondlik kord oli nii keeruline masin, et tema mehhanismi ei tohtinud puudutada osavusega käed, sest siis purunes kõik. Oli kuulutatud viha õpetust lepituse asemel, ja sellepärast polnud punane idee kogu maailmas kuival rohul võtnud tuld.

Aga veel põles see tuli miljonites hingedes, ja kord võis punane religioon võita kogu maailma. Kuid enne tuli seda inimeste südames rävada ning selgitada. Kardetav vihaumbrohi tuli ära põletada. Inimesed ei olnud veel küllalt head õnnelikuks saama. Tuhataastane riik seisis veel väga kaugel — oli luulepilt. Tema kõige õnnelikum aeg oli olnud see, kui ta oli kinni surmakae-  
vanduses. Siis oli ta süda ja meel täidetud suurest ideest: masside vabastamisest. Püha tuli oli ta hinges põlenud selge leegina.

Nüüd oli ta süda põlenud tühjaks. Ta ootas surma.

Ühel päeval tuli Ivan Ivanovitshi juurde vanglasse üks noor naine. Ta oli sõduritele ütelnud, et on ta naine, ja ta oli tema juurde lastud.

Ivan Ivanovitsh tundis ta ära. See oli tema poolt rüvetatud aristokraatina. Naise nägu oli hall, mustad rõngad olid tal silmade all.

„Mis sa minust tahad?“ küsis Ivan Ivanovitsh.

„Ma tulin kätte-maksma,“ ütles tulija. „Sina tapsid minu isa ja venna ja hävitasid minu kodu, aga sa tapsid ka minu hinge. Olen saanud uulitsatüdrukaks pärast sinu vägistamist. Kui sa minu venna tapsid, kelle elu sa mulle lubasid päästa, siis langes mul kõik tuhaks ja põrmuks. Ma andusin esimesele paremale.“

„Vaene, väike neiu,“ ütles Ivan Ivanovitsh ja tahtis ta juukseid silitada. Aga neiu lükkas ta käe kõrvale.

„Mina ei lase ennast mõrtsukal silitada,“ ütles ta vihaselt. „Minu hing on veel puhas ja valge — võrreldes sinu omaga. Sina oled massimõrtsukas! Sa pead nüüd surema! Mina olen õiglus!“

Ta võttis kleidi vahelt revolvri ja sihtis sellega Ivan Ivanovitshile.

„Võid veel palvetada, enne kui lähed igavikku!“ hüüdis ta.

Ivan Ivanovitsh paljastas oma rinna.

„Sa teed mulle heateo, tüdruk,“ ütles ta väsinult. „Tahan surra meeeldi, aga palvetada ma ei jaksa. Ütle, et mulle andeks annad, enne kui mu maha lased!“

Noor naine laskis revolvriotsa vajuda ja küsis:

„Kas oled sinagi õnnetu, Ivan Ivanovitsh?“

„Jah, seda ma olen,“ vastas see. „Olen ära andnud vabaduse. Olen vilets, alatu, võigas. Minule andestamist ei ole. Lase, naine!“ hüüdis ta. „Jah, sina oled õiglus. Ütle, kas minu jaoks leidub andeksandmist?“

Neiu viivitas veel. Siis tõstis ta revolvri otsa mehe rinnale.

„Ei, Ivan Ivanovitsh,“ hüüdis ta. „Ei!“ Ja laskis.

Hetke aega püsis Ivan Ivanovitsh jalul. Siis vaarus ta ja kukkus.

Noor naine kummardas ta kohale.

Ivan Ivanovitsh vahtis oma kustuvate silmadega naise külmadesse, läiketa silmadesse.

(Lõpp.)

# Lapimaa—sinimandria.

Soome kirjanik Väinö Siikaniemi.

Lapimaa! Mis see on? Üks osa Suomist, põhjala eksootikumist: seeria öötuid öid suvel ja päevituid päevi talvel! Mis muidu veel? Maailm täis vaikust ja müstikat, suvel sinine luule suurtes maastikkudes, talvel loitev põhjavalgus, virmaliste värvimäng kaks kuud kestval ööl. Völumagnetism, igatsuse maagia, mida sõnaga võimatu väljendada. Kas sõidame sinna? Võime Rovaniemist, Soome põhjapoolseimast raudteestaamast, teele sõita. Veel 531 kilomeetrit põhjapoole. Jalgsi? Oh ei, leidub seal omnibussegi. Seekord ei tarvitse me lunastada sõidupileteidki; aitab sellest kui teame, et meie jaoks kohad on valmis pandud. Kuid kohe Rovaniemist välja minnes ei ole vaja nõuda Lapimaad. See läheneb meile pikkamisi ja tema pilt peegeldub meile juba maastikus, nimelt seal, kus lumivalged lehmad pigimustal mäeküljel toitu otsivad.

Valged lehmad! Jah, Lapimaal on lehmad lumivalged, nagu koeradki. Kõik ihkab siin heledust. Must maa on talve tapva pimeduse mõttepilt, valge lehm nagu suvine silmipimestav elu ise. Sodankylä tähetornis märgitakse raamatusse polaarnaa tuhisevad tuuled ja külmad ja sealt teatatakse maailmale, millal nad hakkavad lõunapoole liikuma. Sodankyläs asub Soomemaa põhjapoolseim rahvaulikool, mis, vajudes talvel lumehangedesse, vaimutuld isegi laplaste noorsoo südames loitma puhub. Isegi Ütsjokist tulevad lapi noormehed, et rõõmu tundis teaduse teluondi särtsumisest. Meie teejuht on nimelt selline lapipoiss, kes kultuuriannustest juba on osa saanud. Ta on riietunud kaitseliidumundrisse, kujult kena, kena ka vaimult ja kehalt. Nii võime ka näha, et Soome laplased on päris ilus rass. Meie ei põhjenda seda teadust nimelt sellele ühele, kes laulab lapi laule ja vilistab lapi viise, vaid saame varsti hulga uusi tõendusi. Voutsoo avastab meile need. Peale selle, et meile siin osaks saab esimene rünnak aeroplaanide poolt — suur sõjavägi sääski on alla laskunud, et lõunamaalastelt nõuda veremaksu —, on meil siin võimalus tõsisesse lapimajja minna ja seal näha „lapi madonnat“, kes parajasti oma neljapädalalist nooremat „komsiosse“ mähib. Ema silmad on suured ja sügavad nagu metsjärv. Neist särab välja ürglooduse ilu, kurbmeele ja metsiku ürgmetsajõu vahel

peegelduv naiselik kenadus, mis annab emalikkusele soojendavat lõõmu.

Samasse tупpa astub nüüd ka Lapimaa selgetnägija tütar. Tema silmades sädeleb virvendav põhjavalgus. Jah, legendiku saladuslik ilu kõneleb tema tagasihoidlikkusest.

Väike kõrvalekalduvus maanteelt. Mitte! Jätke ometi ilus valge sammal puutumata, autojäljed ei ilusta samblavaipa tõesti mitte. Jätke puutumata „metsa kalmistu“, kus lugemata puude raod pleegivad ja ise oma vaikuses võitlevad surmavõitlust! Jätke rahule laplaste viimased mohikaanlased, mis hõbedase nõmmesambla ääres legendiku püha ja puhast õhku hingavad ja oma tööd teevad!

Tööd — jah, Laplased pole sugugi ainult mõni saagarahvas. Neil on nende põhjapõdrad ja põhjapõtradel omad vasikad. Neil on ka maad. Kartulipõllud on neil, niisama lehmad ja lehnade jaoks heinamaad. Jah, ja mets on täis elu: linnud, karud, hundid . . . Karud! Pange tähele, et te suurelt maanteelt ei lahu, sest kõrval on palju hädaohtu: autorike — karud! Inimest võiks tabada rabandus, enne kui karu on pistnud plagama. Kus leidub karusid, seal leidub ka kulda, või õigemini ümberpöörduvalt. Laanilas on möödunud suvel elutsenud vaheldamisi karud ja kullaotsijad, sest seal on jälle liikuma hakanud kullapalavik. Ka viimane Lapimaa selgetnägija valmistas kullaotsimisele, võttis selgkoti selga ja läks ühe teise kullaotsijaga seltsis läbi Laanila rikkuse järele.

Põhjapõdrakari suveõhtul vastu mäekülge nähtuna — milline vaatepilt! Liigub kui meri. Tuhandete põhjapõtrade seljad on vood ja nende liikumise põhjus on sääsk — mitte üks, vaid miljon, kümme, sada miljonit sääske. „Räkkä“-aeg ütleb laplane. Põhjapõdrad teavad seda aga valusamini ise oma nahas ja isegi läbi naha. Peale selle on neil veel oma parmuaeg, mis veel pahem on, sest parm paneb oma munad läbi naha elusnahasse, kus nad edasi elavad ja kust järgmisel kevadel lendu tõusevad. Parmud ja sääsed — need on põhjapõtrade piinajad!

Mispärast voogab põhjapõdrameri mäeharjal? „Ilus!“ ütleb turist autos mööda kihitades. Kuid põhjapõder liigutab ennast alati, vastutuules otsides sääse eemalepeletajat, ja mäeharjal puhub alati kerge tuul,

ja kange tuulega pühivad õhuluuad sõna õiges mõttes sääsed põhjapötrade seljalt minema.

Mäehari! Metsik üksildus, kõikjal lähedal! Hirmus suur ja paljas luule! Mine sinna üles suvisel keskööl, kui päike kõige sügavamale laskudes pütäb põhjapoolsema horisondi mäerinda riivata. Sa tunned küll tumma üksilduse ja igaviku raskust oma õlgadel ja tahaksid küll kokku variseda pisikeseks täpikeseks. Pööra siis oma selg päikese poole, vaata lõunasse ja tõsta oma käed üles taevavõlvi poole! Mis sa näed?

Sinu vari on kilomeetripikkuselt langenud üle mäe taga seisva metsa ja sinu käe määratu vari tabab metsa taga kõige kõrgemat mäeharja. Kas olid sina see, kes selle varju sünnitas? Kas olid sina see, kes sa lõunarahval päikese kustutasid? Jah, sina olid see! Tunne siis vähemalt rõõmu oma varju määratust suurusest kõikjal! Ent ära püüa tormi ajal Kaunispää harjale ronida! Mis ütles meile lapi selgeltägija? Tema ütles:

„Sina ei jää jalule, kui sulle tuuled õieti vastu puhuvad. Sellepärast ei kasva seal ka puid. Ja lumerikastel talvedel on seal lumi tihti seitse meetrit paks. On olnud talvesid, kus telefonipostid kadusid lumme. Ära mine lumetormi ajal mäeharjale, ta tapab sinu! Matab su mõne hetkega!“

Kõige selle kiuste vuhiseb möödunud talvel kolm korda nädalas riigi kollane postiauto üle Kaunispää harja kuni viimase veebruarini.

Neli meest kühveldasid mäe jalal alati lund. Sama Kaunipäämägi on kõige suuremaks nähtuseks Ees-Lapimaal, võib olla isegi kogu Lapimaal. Ta on nagu aste-laud igavikusse. Leidub palju kõrgemaid mägesid, laialt legendikul on aga Kaunispää nagu mingisugune saladuslik nõidus.

Aga lahkume Kaunispäält! Läheme alla Ivalo-jõe orgu, kus taimestik muutub jälle rohelisemaks ja määratud kuused puude parlamendis oma hääle maksvusele viivad. Siis lõpetavad nad äkki kõik oma olemise. Mühisegu männad ja viimaks viletsad vae-vakesed Jäämere tuultes! Lõunapoolsemad kuusearistokraadid on aga oma diplomaatilised esitajad üles põhja saatnud, et need seal alal hoiaksid tulevate sajandete võimalikud huvid. Üks selline kuusk seisab Ylä-lüstäri (Ülemkloostri) lähedal, elades nagu üksik nunn metsas. Teine selline elab jälle kusagil Liinahamari lähedal, valvel olles,



Vaade Viljandi lossimägedelt järvele.

foto Riid.

mil kuuskedesugu Jäämere kaldal endale võib soodsad elamistingimused leida.

Lapi maantee heidab oma müstikast vahetevahel valgustavat välku. Kes ei ole pime ega kurt, näeb seda alatihti. Posti- auto tagumises osas, mis klaasi läbi on suitsetajate jaoks lahatatud, istub üks neiu, 81 aastat vana, ja naeratab auto kõigutusel uinudes. Ärkvel olles räägib ta oma peig-meestest, nüüd aga näeb ta neist õnnist und. See õnnelik, kes on osanud oma vanaduse numbrid ümber vahetada, istub, et ta on alles 18 aastat vana. Kena pilt Lapimaa valgusest ja elust.

Me sõidame nüüd maailma kõige põhjapoolsemal maanteel, mis nagu liinealiga on tõmmatud läbi Lapi soode, kus praegu parajasti põldmarjapuhmad valgelt õitsevad. Siis tuleb Liinahamari-tee, mis meid viib üle mägede, mägijärvede äärt mööda ja läbi kasemetsade. See on Soome eksootikum! Tee lõpeb sadamas, mida parajasti ehitatakse.

Kuid ärgem liiasti rutakem! Järgime maailma põhjapoolsema mere hõngu kuni paiguti kahekümnekilomeetrilise kauguseni maale tungivate fjordide sisemust, milles valitseb tõus ja mõõn! Või nautigem kord ka päikest, sest nüüd ta meist ei lahku. Viibib siin kaks kuud. Nüüd on meil aega kuulata muinasjutte, mida see maastik sünnitab kui eksootilisi õisi, millel kummaline lõhn. Klooster enesest on siin polaarmaa kliimas imelik nähe. Ei leidu vist ühegi kloostri ümber kummelisemaid saagasiid kui selle „Ülemkloostri“ ümber, mille kord pühakstunnistatud Trifon sajandite eest ehitatud.

Lapimaa on rikas. Meri on täis turskasiid ja heeringaid, mäed täis nikkelärtsi, Ivalo

läigib kassikullast nagu ehtkullast. Kauged maastikud on täis sinist luulet ja kristallselgetes jõgedes tekitavad teokarbid pärleid, millega võib võita naiste südameid. Ja naisesüda on suurim rikkus elus, kui ta on ehtkuld. Siis lapi jõed: millised elavad loodusluuletised! Nad on heleda naeru purunematu pärlikee metsiku maa tõsisel monotoonsuses, nad on hõbeviled, mis mängivad metsa pastoraale. Ei, nad on aga hõbedased, lapi päikese poolt elektriseeritud ja värisevad aiad, mille kaudu kõrbe melankoolias lämbuv mägi kuulutab oma igatsust merele. Nad on ühtlasi mere imemistored, mis haaravad mandrile ja mille kaudu igavesti himukas meri omale kümnest nõuab, tervet verd, suurte metsade vett enesesse imeb ja nii oma nooruse alles hoiab. Nad on iluduse patuta apostlid metsikul maal. Kusagil sügavuses kiirgab mõni kullaterakene, ja teokarp loob selget taevast nähes oma sügavuse-luuletise — särava pärli. Ja

kas ei tule nagu kutsutuna meie tagasitulekul meie juure parajasti keegi vana pärli-püüdja. Temalgi on ise oma müstika, muidugi. Ja ta mõttepilt oli naine. Nõnda jutustas ta:

„Kui ma öösel näen und naisest, siis tean, et järgmisel päeval leian pärli. On naine noor ja ilus ja ma teda ei puutu, siis on päril ilus ja puhas; puutun ma teda kas või ainult käega, siis on päril plekk küljes. Nii nägin ma unes kord kaht naist. Uks neist oli vana ja vähem ilus, teine oli noor ja piltilus. Kui hommikul ärkasin, ütlesin oma seltsimeestele: „Täna leian kaks pärlit, vähema ja puhta ja suurema ja vigase.“ Ja nii see oligi.“

Mees avas ettevaatlikult oma väikese karbi. Selles peitusid ta ööde unenäod, hulk ilusaid ja puutumatu, aga ka selliseid unenägusid, mis nüüd ilmusid pärlite küljes mustade plekkidena.

---

## *Iial ei kao!*

*P. Grünfeldt.*

*Möödugu tunnid ja möödugu aastad,  
möödugu päevade raskused, saastad,  
möödugu elu mustus ja foorus,  
iial ei kao südamest noorus —  
iial ei kao!*

*Tormaku tuuled ja tubnigu fuisud,  
nooruse tähed ja nooruse uisud —  
loofus ja vaimustus — iial ei kao,  
maja katused nad, mis ei vao,  
iial ei kao!*

*Päevad kõik kaovad, rõõmud kõik vaovad,  
formid mu palgele kortsusid raovad.  
Kaua veel? süda mul karflikult küsib,  
aga mu loofus ja mälestus püsib —  
iial ei kao!*

---



# Surmanuhtlus.

Ungari kirjanik **Karl Murai.**

Oli kord maa, kus valitsesid väga valjud seadused. Surmaga karistati mitte ainult mõrtsukaid, murdvargaid ja vargaid, vaid iga noort meest, kes suudles mõnda neitut. Vana, kombekange kuningas ei tundnud südamepehmust, nagu see oli vööras ta tütrele, kes tema järel troonile pääses. Printsess oli kloostriis valjusti kasvatatud, ja kui ta otse kloostrist tulles troonile astus, siis oli ta sama kombekange ja vali kui ta isa — vana kuningas — oli olnud.

Ilusa noore kuninganna esimesel valituseaastal suri asevalitseja ja tema asemele nimetati keegi noor ohvitser, kes esimesena surmanuhtluse kaotamise küsimuse päevakorrale võttis. Kui kuninganna tema esitist oli kuulnud, ütles ta:

„Sa vääriskid öieti, et sul laseksin pea otsekohe maha lüüa. Ent ma andestan sulle lootuses, et sa mulle iial enam sellist rumalat esitist ei tee.“

Asevalitseja ei rääkinud sellest enam kunagi, kuid teiste uuenduste eest ei kohkunud ta tagasi. Üks neid uuendusi oli, et noore kuninga juurde teenistusse saadeti ainult ilusad ja noored ohvitserid. Need olid ikka ainult nädalaga teenistuses, siis toodi jälle teised nende asemele.

Neljanda kuu viimasel nädalal aga, kui üks eriti ilus noormees teenistuses oli, jagas noor kuninganna temale peaaegu iga tund mõne käsu, mis kohe tuli täita. Nädala lõpul käsutas ta asevalitseja enese juurde ja ütles:

„Mulle ei meeldi igavene vaheldus, mis pärast ma käsin, et see lõpetataks.“

Asevalitseja kummardas alandlikult ja sügavasti, aga kui ta nägu oli alla vaibale pöördud ja kuninganna seda ei saanud näha, pilutas salamahti naeratades silmi.

Nii siis jäi too ilus noormees alatiselt ilusa kuninganna teenistusse. Ta oli kõigiti tragi ja nii tarvitata, et kuninganna temata hiljem tundigi läbi ei saanud. Ta luges kuningannale ette ajalehti, kirju ja raamatuid; andis talle aru kõigist valituseasjadest ja pidi talle isegi teatama, mis kuningakojas räägiti ning tehti.

Kord küsis temalt kuninganna, kas ta ka klaverit oskab mängida. Ja jaatavat vastust saades langes ta temale rõõmus peaaegu kaela, sest ta mängis meelsasti nelja

käega. Nii siis algasid klaveriharjutused kahekesi võluvas ümbruses. Nende käed puutusid tihti kokku, kusjuures kuninganna alati võpatas ja punastas. Ja seda juhtus tihti, kuna ohvitseri käsi ikka sagedamini tema kätt puudutas ja mõnikord isegi selle peal viibis.

Neil ülikiiresti mööduvaid tundidel muutus noormees ikka julgemaks. Ta võttis kuninganna väikese käe oma kätte, silitas ja pigistas seda. Hiljem laotas ta oma tugevad käed laiali ja tõmbas oma najale kuninganna, kes punastas ja häbelikult maha vaatas.

Siis sündis kord, et noormees kummardas ohetavil põsil üsna lähedale kuninganna näole, nagu oleks ta tahtnud teda suudelda. Siis aga lükkas ta tema, kuigi kuninganna oma suudlustihkavad huuled temale vastu sirutas, äkki enesest eemale ja lahkus ruttu.

Armastusest joobunud kuninganna vaatas talle ehmudes järele ja kuulatas. Mis oli küll selle põhjuseks, et noormees ilusamal hetkel minema jooksis?

Selliste stseenide järele tuli ilusale idüllile enamasti väike paus. Ohvitser näitas ennast jälle tagasihoidlikuna, ja mäng algas uuesti eestotsast, kestes päevade kaupa. Ja kui siis kire tipule jõuti ja noormees oma huultega juba peaaegu kuninganna huuli puudutas, et neile suruda tulise suudluse, tõusis ta äkki jälle ja põgenes.

Kui see idüll juba viiendat korda kordus, oli kuninganna rahulikum kui muidu. Teda ümbritses iseäralik hiilgus, mis kestis areneva idüllil kõigist faasidest läbi. Ilus kuninganna oli nii rõõmus, et heledasti naerma hakkas, kui ohvitser ta oma põlvele võttis ja tema imeilusat juust silitas. Ja ta naeris veel siis, kui noormees oma näo üsna tema näo lähedale nihutas ja ta temale oma huuled jälle vastu ulatas.

Siis jäi ta äkki tõsiseks, lükkas noormehe enesest pisut kaugemale ja ütles:

„Olen teile teatamata unustanud väga tähtsa ja huvitava uudise.“

„Ja see oleks?“ küsis noormees himukalt.

Mahalöödud silmil ja sosistades ütles kuninganna, kuna ta ise punastas:

„Olen surmanuhtluse — ära kaotanud!“

# Päev täis päikest.

Inglise kirjanik **Lilian Tottenham.**

Suvepäeva heleda päikese käes seisavad inimesed maantee ääres ja töötavad. Nende seljad on küütras, näod kondilised, silmad hiilgeta. Hallijoonelised on nende ülikonnad jämedast riidest ja samavärvi mütsilodud on nende paljaksagetud peakoludel.

Vangid töötavad. Aeg ajalt piiluvad nad üle maa, villade poole, väikese, mitte kaugel seisva metsatuka poole. Nad haistavad vabadust, nende südamed paisuvad ja nende igatsus kasvab otsatusse. Ja ometi: ikka jälle laskuvad nad küüra ja kannavad töö

Love piilub tulevaataja poole, kes töötajaid silmast ei lase ja alati kätt revolvrerial hoiab.

„Nad võtavad su kinni!“

„Katsugu! Jooksen nad kõik ümber. Paksin pudruks. Mina või nemad. Seekord tuleb katse läbi teha. Kui ma seda täna ei tee, siis jääbki see tegemata! Ei kordu iial enam!“

„Arvad?“

„Tean seda.“

Ja uuesti piilub Love võimalust. Peab



## Tallinna ping-pongi eslvõistluste meistrid.

Vasakult paremale: Reinbaum (paarismängu meister koos Frants'iga), Frants (A klassi meister) ja Anderson (B klassi meister).

koormat, nendele pealepandud karistuse koormat.

„Ma teen seda!“

„Ta laseb, Love!“

„Lasku! Mul on üks kõik. Parem surra kui veel üks päev vaevas olla. Ei jõua kauemini kannatada!“

Ja Love piilub suurt kivi kraavi veeretades üle põldude. Seal põllu taga on mingisugune müür. Sellest võiks kergesti üle ronida. Siis ollakse aias. Küll sealt juba leidub väljapääsu. Ümber nurga, veel kord ümber ühe nurga, läbi ühe tänava, läbi teise tänava, siis lipsata mõnesse keldriauku ja seal oodata ööd. Ja siis kaduda. Küllap juba kuski saab riideid vahetada. Ei maksa selles muret tunda, ainult läbi tungida!

vaid ootama hetket, mil tal võimalik on kaugemale jõuda. Et ta saab pugeda sinna madalikku ja sealt rutata heki taha. Siis otsitagu teda. Kuul teda siis enam ei taba. Ja näha pole kedagi, ei ligidal ega kaugel. Kes võiks teda siis küll peatada? Aiaist jookseb ta läbi, ja ronib siis jälle sama ruttu üle müüri, kui esimene kord. Jah, ja siis ei ole viinamäed enam kaugel. Küll ta juba mõne keldri leiab. Seal ootab teda puhkus ja kindlus. Võtku nad ta siis kinni, tema, kardetud Love! Iial ei võinud nad teda tabada, vähemalt mitte elusalt, sest ta tahtis võidelda viimase hingetõmbuseni. Siis, kolm päeva hiljem, jah, võiks ta olla oma poja juures. Päeval ja ööl mõtleb ta oma valgetverd Jonnyle, kelle pilti ta ei suuda unustada. Kui kurvalt oli ta silmitsenud isa,

kui see pärast lühikest ja lubatud kõnelega oli jälle viidud võrede taha. Nii siis: kolme päeva pärast, siis oli ta jälle Jonny juures ja siis . . .

„Teen seda!“ sosistab Love naab-rile.

Ülevaataja vaatab parajasti ühe teise vangisalga poole. Ainsa hüpp-ega kargab Love üle kraavi, jookseb madalikku, kaob heki taha. Kerkib viljapõllu juures jälle nähtavale ja jookseb üle välja aiamüüri poole, mis päikese käes helgib.

Ülevaataja vilistab. Pauk haugatab läbi õhu, mis täis päikest. Mitme töö-rühma juurest lahkuvad mehed ja alga-vad tagaajamist. Revolvrid laskeval-milt käes, jäävad mõned ülevaatajad maha ja hoiavad erutatud ja taga-ajamist silmitsevad vangid vaos.

Love on jõudnud müüri juurde. Ainus hüpe. Ta istub müüri, pöörab jalad üle müüri ja kaob selle taha. Kaugel temast on tagaajajad.

Valgepeaga poiss mängib pargis. Otse müüri juures. Ta kaevab suures liivamäes, ehitab väikseid onne, tõmbab kaanaleid, vormib groteskeid liivahun-nikuid ja rõomusteleb vaikselt sira-vast liivast.

Siis — poiss tõstab ehmudes sil-mad, sest ta näeb müüri meest. Kõ-ledad jooned on ta jämedas ülikonnas, mis kotina ta keha katab. Poiss ta-hab kiljatada, ent enne veel kui ta nii kau-gele saab, on võõras juba müüri-lt lah-kunud ja alla parki hüpanud. Otse liiva-hunniku, onnide ja kaanalite, kõigi gro-tesksete vormide ja tornide keskele.

Poiss, kelle nimi Silvi, on kohmetu. Ja Lovegi on seisukorrast kangesti üllatatud. Enam kui see: ta silmitseb blond poissi, kes talle meelde tuletab Jonnyt ja kelle silmadesse tõusevad pisarad.

„Sa oled kõik puruks tallanud!“

Häbistatuna seisab Love poisikese ees.

„Seda ma ei tahtnud. Oled sa minule kuri?“

„Pead mind aitama kõik jälle üles ehi-tada!“

„Hea küll.“

Ja Love laskub poisi kõrvale liivahunni-kusse põlvili.

Nad ehitavad ja naeravad. Ja ikka jälle vaatab Love poisi sinisilmadesse ning unis-tab kaugusse.

„Minul on ka poeg. On sinu sarnane ja ta nimi on Jonny.“



### **K. Sarinsch,**

endine kauaaegne Läti saadik Tallinnas, lahkus Eestist, et asuda välisministri kohale Lätis.

„Kus ta on?“

„Siit kolme päeva tee kaugel. Mina lähen tema juurde.“

Ja nad ehitavad ja naeravad.

Ülevaatajad ja kohale rutanud politsei-nikud on pargi ümber piiranud. Nad teavad, et Love sealt pole veel lahkunud. Nad val-mistuvad ägedale võitlusele, teades, et Love ennast nii kergesti alla ei anna. Võimalik, et tal siin relvu peidus oli, ja siis tuleb tulevahetus, mis võib muutuda väga veri-seks, sest Love on pagana hea revolvrilaskja.

Pikkamisi esinevad politseinikud. Ikka koomale tõmbub rõngas pargis, kuna müüri taga ülevaatajad laskevalmis revolvritega valvavad, kui Love peaks põgenema sealt üle. Hääletult hiilivad nad edasi, vähem kedagi üllatada tahtes kui ise üllatuse osa-liseks saada soovides, et nad maha kõmmu-tatakse. Kuid Lovet pole näha.

Kajab lapse naer. Nad nihkuvad sinna. Seisavad pöösaste ja lillede taga ning näevad Lovet ühe blond poisi seltsis liivahunnikus mängimas. Ja ise naerab ta selle juures kui laps.

„Ta on hullunud!“

„Tabame ta ja paneme raudu!“

Asi läks teisiti. Nad võtsid Love kinni, püüdsid ta, nagu püütakse vagune lammas. Ta vaatas imestades üles, kui nägi politseinikke enese ees. Ta näis olevat kõik unustanud.

„Olge ometi ettevaatlikud!“ hüüdis ta, kui mehed tahtsid astuda liivahunnikule teda vangistama. „Kas te siis ei näe, et

siin kõik hävitate? Mis, tahate mind? Võtke, ent sellepärast ärge ometi tallake liivahunnikut.“

Ja Love tuli neile vastu ja laskis enda kinni võtta. Kui ta ära viidi, noogutas ta imestavale poisile, kes talle järele vaatas, pead.

„Nägemiseni! Ma viin su Jonny juurde! Siis mängime kolmekesi liivas!“

Nägemist ei saanud. Lovet tabas tagasi viies hullusehoog ja nimelt nii äkki, et keegi seda ei jaksanud pidada ja ta oma pea kukkudes vastu kivi puruks löi.

Love viimane päev oli olnud päev täis päikest.

## **Katkenud valgusekiired.**

**Arnold Liiv.**

Ukskord, nagu algavad paljud meieaja muinasjutud, elas kusagil talus vend kahe vallatu elurõõmsa õega . . .

Õe-venna armastus kaunistas noorte elurada. Oma kodumaal üheskoos töötades, lõbutes ja vahel reisides kadus õdedel märkamatult nooruspäevade kuldne pael . . .

Õed armastasid välist hiilgust, linna elu, valgust, pärlite sära, kallid kive ja hiilgavaid taevatahti. Uhkelt kõndisid nad elust läbi, silmad alati pöördud tähtede poole. Vähe nad aitasid oma venda neile mustas talutöös . . .

Vend oli vaikne, hoolas töömees, kes õöd ja päevad, töötades pead murdes, kuidas rohkem ja rohkem välja kiskuda emakese mulla rüpest kõiksuguseid andeid. Kodumaa mullas töötas ta võraste teinijatega hommikuse koidu valgusest õhtu hämaruseni . . . Ühel hilissuve õhtul läksid äsja linnast saabunud õed vennaga väljade vahele jalutama — vilja vaatama. Põuase suve järele piinles loodus januvaevas ja maapind oli lõhkenud, täis sügavaid pragusid . . .

Kogu õhtu ootas vend taevavõlvile kerkinud mustadest kõuepilvedest asjatult äikeset kosutavat vihma. Kaugel metsade taga kõmises ähvardavalt kõue. Heledaid välke sähvis pilve rünkal. Suve kuumus ja nukrus oli venna sirge keha küüru kiskunud. Õdede järgi kõndides põllu peenartpidi, oli ta pilk kiindunud enneaegu kui-

vama lõõnud suvivilja kõrtele. Uhked õed vallatult naerdes ja lehvitades kergeid siidi seelikuid liikusid tükk maad venna ees, lobisedes kahemõttelisi linnauudiseid. Jõudnud väljaserval kasvava kuuse alla, vaatasid nad mustavat taevast ja tundsid esimesi jämedaid vihmapiisku langemas õrnaks punderdatud kaelale. Seal käristas hele välgutule juga hilissuve taeva pilvi, pildistades hetkeks üksikut kuuske ja nende alla jõudnud neidusid . . . Vend nägi tulimerd enda ümber ja kokkus.

Õed tema kõrval langesid hääletult põlvili, silmi kätega kinni kattes . . . Saabus raske sadu . . . Läbi suure saju viis vend väljust rabatud õed talu teenijate abil . . .

Hommikul särasid päikese kullas talu aiad, põllud ja metsad rõõmsas värskuses. Kadunud oli rõhuv põuatont . . .

Õine välgu valgus oli õdede silma valguse jäädavalt kustutanud. Nad ei võinud iialgi enam näha valguse, värvide ja varjude mängu looduses, ega unistada suviõöl imestades üksikut heledat tähte, ning hõbedast kuud. Liig suur valgus oli põletanud sinisilmade sära . . .

Ühel õhtul silitas vend pimedaks jäänud õdede kuldkollaseid lokke oma tööst krobeliste kätega ja ütles:

„Emakesel kodumaa mullal mu talus jätkub ka teie jaoks andeid, nüüd kui valguskiirtel on katkenud tee teie ilusatesse sinisilmadesse“ . . .

# Toreador.

Serbia kirjanik **Danko Angjelinovitsh.**

„Hatshih!“ aevastas härra Stefan meeleheitlikult, ise kõrvuni vaipadesse ja udu-sulepatjadesse pakitud, kus ta hirmsasti higistas. „Hatshih! . . . Olen nüüd joonud juba paar liitrit kuuma veini, poole apteeki sisse neelanud ja kõik see kupatus ei aita ega aita. Võtku tont kõik ärid ühes nendega, kes nad leiutanud, ka jahipidamise, püssid ja telefoni. Hallo! Hallo! Kes võib sellise nohuga ja sellises seisukorras veel töötada?“ Ja telefon heliseb vahetpidamata. „Hallo! Hallo! Minge koerale! Mul on tunne, nagu oleks mu pea Amundseni õhupall, mida eskimod vanaaegsete püssidega põmmutavad.

Hatshih! Virvendivirvendi välgujuga. Nagu hukkuks maailm minuta. Ja kõiges on süüdi ainult neetud pardijaht. Pardid ripuvad mul nüüd ninast välja ja ma kaagutan nagu eht isapart. Puudub vaid veel, et mu juuksed muutuvad pardisulgedeks ja isapart ongi valmis!

Kes tont ajas meid heinalakka noorte koerte seltsis õõbima! Üks neist lamas mu jalgadel, teine nuhkis vahetpidamata mu kõhtu, nagu oleks ta ihanud vorsti või sea-kotletti, mis ma õhtul olin söönud. Ma polnud kujutlenud uneski, mis sellest kõik võis tulla!“

Nii väga kui härsa Stefan ka vihastas, ometi kerkisid ta silmade ette lustilikud pildid sest äpardusrikkast hommikust: ta silmad teretasid rõõmuga küla taga seisva soomaa rohelist pilliroogu. Pilliroog tegi viisaka kummarduse, sest see oli tema viisakusereegel. Peaasi on igatüht kummardada, paremal ja pahemal pool, nagu ol-daks riigiteenistuses. Armas Jumal, ka soo on riik oma ette. Tal on ka politsei selle sõna moodsamas tähenduses, mis teatavasti on ainsaks kvalifikatsiooniks riigile. Kana- ja õökullid peavad oma ametit põhjalikult; muidugi on esimesed alati teenistuses, teised vaid õõajal. Ja ometi on hirmus, et sooriigis valitseb alkoholikeeld, sest pardid, pardid joovad vaid vett. Selles lähevad pardid küttidest lahku, sest kütid joovad ainult viina.

„Hatshih! Kes tont joob veel vett. Et võib olla konnad satuvad kõhtu,“ pomises härra Stefan.

On ometi imekaunis näha, kui päike oma esimesed kiired saadab metsale ja

soole, kui hommikutuul puhub üle väriheina ja kajab rõõmus sõnum, mis meile kõigile on kirjutatud südamesse. On tõesti näha, kust ta mööda hiilib, kus ta sooheina mur-rab: samm sammult. Härra Stefan hiilib põõsast põõsasse, kuuleb, kuidas ajajad keppidega põõsaid peksavad ja koerad vees sulistavad. Äkki hakkab vesi kiikuma ja noor part libiseb sõudes üle veeloigu. Tabad sa teda sel hetkel, on hea, kui mitte siis on sul olnud pigi. Härra Stefan on juba tervele parvele lasknud. Kurjad kee-led on tookord tähendanud, olla õnn olnud, et ta kedagi pole tabanud, sest need ole-vad kodupardid külast. Noh, kui inimesel õnne on, siis laseb ta ka õnnelikult mööda. Peabki siin ja seal mõnikord mööda laskma ja mitte nii kui ta jahiseltsimees pan Vaclav, kes alati märki laseb, ja ni-melt ka oma sõpra arsti tabab.

„Muide oleme meie kütid pehme süda-mega inimesed ja ei lase kõike, mida ju-tustame, mis veel rääkida sellest, millele sihime. Midagi peab jääma ka elusse, sest kui meid kuuldakse ja ustakse, siis jääks loomariigist vaevalt midagi järele,“ pomis-es Stefan. — —

Nõnda olid kütid laiali valgunud. Tema ise oli piki sood kõige kaugemale tunginud, kuulatas kaugelt, kuidas aerud vett löid ja paadid üle veeloikude liikusid. Ta toetus vana paju najale, kes nagu vanapiiga enes-esse armunult oma oksad veepinnale las-kis ja iseenesega edvistas. Keegi turteltui saatis oma hommiklaule üle rahuliku, päi-kesekiirtest läbikootud metsa. Issand nae-ratas alla rõõmsale maastikule ja peegel-das oma silmi rahulikus vees; siin ja seal heljus üle sinitaeva mõni valge pilvekene nagu tema halli habeme salgakene.

Ja siis sündis õnnetus. Kogu hommik tundis ta mingisugust sügelemist. Kogu hommiku sügas ja kratsis ta ennast nagu märg kukk. Päike põletas läbi niiske hom-mikõhu, väljakannatamatu soojus ümbritseb teda: ta särgi all ärkab midagi elusat. Rändab ringi, hammustab, sügeleb ja pu-reb! Oi! Mida palavam päike, seda ela-vamad on tondid ta särgi all. Ei jõua kauemini kannatada. Veel praegugi käib sellele mõteldes ta kehist värin läbi. Lõ-vivihasena võttis ta seljast kuue, vesti, särgi: terve rügement koerakirpe tuleb

nähtavale. Jah, kui tal nüüd oleks niipalju raha kui kirpe — päris Rothschild! Ent vaevalt oli ta kirbujahiga alanud, kui talle kallale kippusid terved parved verehimulisi sääski, teda ümbritsesed nagu väikesed aeroplaanid. Päris vampiirid, et imevad vere välja! Ta vehib särgiga, kaitseb enast saugarlikult, saatis kirbud sääskede vastu, kuid ilmaaegu! Ühisjõul ründasid need vaenlased teda nagu türklased Zrinyt Szigeteti ees. Ilmaaegu keerutas ta särki, annaks Jumal, et ta seda iial poleks keertanud! Noor pull, vihastades terve keertamise üle, laskis pea longu ja tormas lähemale. Jumal, kuhu pöördä? Härra Stefan jõudis vaevalt puu juurde, kui pull norsates kohale jõudis. Siis murdus puu oks ja härra Stefan seisis kõiges omas kolmes dimensioonis vees.

„Märg, prrr, hatshih!“ ägab Stefan veel praegu.

Ta tõusis olekus, mis meie esiisa Aadama omast vaevalt lahku läks, kui Jumal ta oli mudast loonud. Stefan seisis põlvini mudas, vesi vööni; muda libises tal keha mööda alla, sääsed ümbritsesid teda lauldes, pull põrnitses teda kaldalt ja teritas oma sarvi pajukännul. Stefan põrnitses pulli, pull põrnitses teda.

„Seltsimees, jäta jonn! Kui sulle ütlen, et olen rahulik kodanik, siis lõpeta lollused. Mina pole ju kellegi toreador, kellega sa võiksid võidelda, ka mitte Euroopa, mille sa võiksid vangistada, kõige vähem olen ma veel ajalehe arvustaja, kes sulle tahab

mõnda absurdumit tõendada. Üsu mind, kogu oma elu olen ma rahu pidanud kõigi pullide ja härgadega ja kõigist neist lugu pidanud, kus ma neid ka kohtasin, olgu avalikus või eraelus. Olen hoopis uskunud, et nende mõistus inimesoole tarvilik on. Jäta minu rahule!“

Aga kus! Jnmala muidu kõik see ülev kõne selles seisukorras, kui ei oleks ilmunud deus ex machina väikese karjase kujul ja pulli pika kepi abil minema kihutanud.

Äkki kostis kaldalt pilliroo tagast paadist vali naer. Kogu jahisalkkond naeris kui meeletu, kui härra Stefan kui märg puudlikoer kaldale jõudis. Kõige enam naersid teda ta kaks parimat sõpra.

„Hatshih!“ pomises Stefan. „Seda ei anna ma neile kunagi andeks!“

On ka hirmus mõtelda, et ta oli märjalt pakitud vaipadesse, ja kui teda ei oleks masseeritud nii seest kui väljast viinaga, oleks ta vististi muutunud kahepaikseks.

„Ja nüüd ma aevastan ja haigutan ja kardan, et mulle võivad varvaste vahele kasvada ujumishahad, ja telefon hündab lõpmata. Nad kõik naeravad ja jutustavad minu äpardust kõigile,“ kirus Stefan.

„Pagan võtku jahipidamise, püssi, pardid, padrunid, sääsed, kirbud ja kõik. Tean vaid: kogu hingest vihkan ma kõigi maade pulle ja härgi, meeoleolusid, võrke, partiseid ja aegu, hatshih . . . võtaks tont . . . hatshih!“

## Emakäed.

Austria kirjanik **Schröngamer Heimdal.**

Meile oli üles antud kirjatöö emakättest. Õpetaja andis meile ainult väikese juhatus, kuna ta ema tegevust kirjeldas.

Mäeotsa Manni töö luges õpetaja meile ette. Manni oli kirjutanud:

„Emakäed. Ühe käega teeb ema võid. Teise käega hoiab ta piiblit rüpes. Teisega parandab ta isa särki. Teisega ta keedab. Teisega kammib ta minu juukseid enne kui kooli lähen . . .“

„Teisega, teisega . . .“, ütles õpetaja naeratades. Meie naersime. „Kuule, Mäeotsa Manni, ega su emal ometi ei ole tuhat kätt. Kuipalju tal neid õieti on?“

Mäeotsa Manni vastab:

„Kaks isa jaoks. Meid on seitse last — neile kõigile igale kaks, on neliteistkümmend. Kõõgi, lauda ja põllu jaoks jälle igale kaks, on kuus. Kaks vaeste jaoks — on jälle kaks. Ja kaks Jumala jaoks, kui ta palvetab — teeb kokku kakskümmend kuus emakätt.“

Meie ei naernud enam. Ka õpetaja näolt oli kadunud naeratus ja ta ütles väga tõsiselt:

„Manni, kui asi nii on, küll siis armsal Jumalal on kord ka sinu ema jaoks kaks kätt, kaks õnnistusrikast kätt. Ja sina — sina oled oma kirjatöö hästi teinud!“

# Maia Glad.

## Leili Vaaldemägi.

Õpetajanna Milde Kikajan sammus tüdinnult väikese aleviku porisel tänaval ja püüdis leida kusagilt ulualust, sest elu oli paisanud ta paariks päevaks sellesse omapärasesse „Kukulinna“. Ükski asi ei suutnud kõita Milde tähelepanu. Ta oli liiga märgtugevast sügisevihmast ja liiga väsinud sõtkumisest sügavas poris.

Äkki ta peatus, kiindunud silmadega väikese segakaupluse sildile, millel ilutses nimi „Maia Glad.“ See nimi äratas Mildes ellu midagi võrratut sooja ja armast. Ta unustas isegi pori ja lakkamatult allatilkuvat vihma. Kohalt liikumata juurdles Milde tekkinud tunde põhjust. Järsku meeletust talle pil-dike kaugest aastate eest sündinust: rahvast täiskiilutud peosaal, mahedad orkestri helid ja kaunis kuldblond naine nimega Maia Glad.

Maia Glad oli olnud tema kodu lähedal asuva postiosakonna ametniku abikaas. Ta mees oli mustlase välimusega kergemeelne noormees, kes igapäev armus ikka ja jälle uuesse naisesse, kes ilult ega hingelt ei küündinud Maia lähedalegi. Maia oli olnud alati tõsine, aga ometi vaimukas ja armas seltsiline. Milde oli tutvunud temaga just mainitud peoõhtul ja armunud tasse 16-aastase plika tuhinaga. Ta oli uskunud Maia tõsidust põhjustavat ta abikaasa pentsikud armulood.

Mõnikord kadus Maia nädalateks, lausumata Mildele sellest sõnagi, kuigi olid saanud südamesõpradeks. Esimene kord oli Milde sattunud sellest vaimustusse, arvates Maia tüdinuks oma mehe häbematustest. Ta oli soovinud seda alati, arglikult julgemata kõneleda selle üle Maiaga, kartes näida talle rumala plikana. Aga Maia oli tulnud mõne aja pärast jälle tagasi — ja läinud teinekord jälle.

Rahvas rääkis, Maiagi olevat kusagil teine, kelle poole ta sõitvat. Milde oli sellegagi leppinud ja mõtles sellele teisele, kes talle vooruslikuima kuju annud. Aga sellestki ei olnud nad Maiaga kunagi rääkinud.

Siis oli elu viinud neid eriteid ja aastaid polnud ta kuulnud Maiast sõnagi. Ka kirjutanud polnud Maie talle hoolimata lubadusest kunagi. Ja korraga Maia nimi röpase alevikese „virtspoe“ sildil. Need kaks ei võinud kuidagi sobida. Ei võinud! — Aga

elus sünnib paljugi võimatut! On see tõesti sama Maia Gladi nimi?

Milde otsustas järgmisel päeval selles selgusele jõuda. Ta liikus kiirelt läbi pori ja vihma, tiivustatud mõttest, näha veel kord Maia Gladi. Peagi ta leidis väikese röpase võorastemaja. Numbrituba oli külm ja lage nagu vangikong laia vahega ahju juures, kust võis vabalt pugeda läbi teise numbri. Juhtinud sellele teenija tähelepanu, ta sai vsstuseks, ka sinna tuppa tulevat inimesed, aga mitte röövliid ega mõrtsukad; ei meeldivat too tuba, ta võivat minna sinna kus hea on. Tuli leppida olukorraga. Teenija lahkunud, Milde vabastas enese riietest ja sööstis voodisse, tõmmates peagi teki alla, kuna ta mõtted tegelesid ainult Maiaga. Kui see oli tema, milline võis ta olla nüüd? Oli muutunud nüüd vist veelgi tõsisemaks nõelatera vaatega silmis, kogult kõhnake nagu seitsmeteistkümnne aastane plika, või oli mure joonistanud ta näole sügavad kortsud ja ta oli muutunud juba soliidseks vanadusele kalduvaks daamiks — kes teab!

Mis ka kõik ei oleks elanud Maia üle, meeldivaks, intelligentseks ta oli kindlasti jäänud.

Järgmisel hommikul oli Milde esimene käik Maia Gladi segakauplusse. Ta oligi vist esimene, sest kaupluseruumis polnud ta sisseastudes hingegi. Mustus ja korratus paistis talle igast nurgast vastu. Pidi siin tegutsema Milde jumaldate Maia! Ei, see Maia Glad oli kindlasti keegi teine. Eluruumi üks avanes, lastes kauplusse paksu, punase näoga ja veidra koketsusega riietatud naise, kelle sammude all põrand kahtlaselt nagises. Milde pidi näima poenaisele vist võrratu lollina, sest too vedas suu ime-likult viltu, mis vist kaastundlikku naeratast pidi tähendama, ja küsis, mis sakstel vaja minevat. Esiti oli Milde üllatatud, et Maia Gladi nimeline isik võis üldse selline olla, aga hääl, ehkki mitte vaba liigse paksuse raskusest, oli ometi Maia Gladi hääl. Ta silmitses poenaist hirmunult, püüdes leida ta näos ainsamagi tuntu joone. Olukord muutus koomiliseks. Perenaine mõöstis Mildet kahtlase pilguga. Õnneks tuli üks mees poodi, kummardus üle leti poenaise kõrva juure, sosistades midagi. Silmipilgutades pistis perenaine leti alt mehele midagi väljasirutatud hõlma alla.

Mildele tõusis midagi läägemagusat kurku. Need liigutused olid tal liiga tutvad kõik-sugustelt seltside poolt koolimajades korraldatud pidudelt. Nii müüdi alkoholi ta einelaudades viina. Mees ostis veel toosi tuletikke ja pöördus minekule, kui järsku perenaine pomises: „Tuleb kurat! Mine elu-toast läbi!“ Kui mees sulges eluruumi ukse, avas konstaabel kaupluse ukse. Ta pilk puuris poenaise näkku, kes edeva naeratu-sega ulatas vastu talle karbi suitsu. Konstaabel maksis ja lahkus kortsutades kulme.

Perenaine pöördus uuesti Milde poole. Olukorraga veidi harjunud, suutis Milde end tutvustada ja seletada, ta tahtvat saada kokku Maia Gladiga. Poenaine seletas, et tema just ise ongi Maia ja rõõmustas väga nähes endist sõbrannat. Milde asetati too-lile istuma, kuna proua Glad ise istus min-gisugnese suurele pakule, millel vist küll vahel raiuti liha. Algas põhjalik eluloo kirjeldus. Kui Milde viimaks kõnes vahe tabas, seletas ta, tal olevat täna rutt ja

katsus, et kauplusest välja sai. Kui ta jälle ümbrusele tähelepanu pööras, oli ta juba alevist väljas maanteel. Nukralt naeratades pöördus ta tagasi. Tema jumaldatud Maiat polnud enam! See paks naine sääl „virtspoes“ oli ta jumaluselt kiskunud viimase pühaduse, paljastades oma endise sõbrannale ka oma noorpõlve seiklusi.

Kui Milde puges õhtul võõrastemajas voodisse, palvetas ta tõsiselt: „Hoi ja kaitse meid meie nooruse ideaalide eest! Ära lase sattuda neid enam kunagi elus meie teele!“ Pärast seda ta surus pea pad-jasse ja nuttis kaua väikese lapsena. Uneski ta ei vabanenud Maiast. Maia istus samal kohal peosaalis, kus istunud kord Maiaga tutvumisel, pilgutas peolistele silmi ja näi-tas shalli varjult viina pudeleid. Siis ta hakkas kohutava kiirusega paksemaks mi-nema, muutudes viimaks Mildele kurjalt lõugu laksutavaks sea hiiglaseks. Hirmu karjatusega ärkas Milde. Tuhm sügisene valgus tungis tuppa ja teatas uue päeva algusest.

## Lõpuarve.

*Austria kirjanik Dora Stockert-Meinert.*

Möödukal sammul ja auväärse olekuga, mis kuulub talle, astub ta oma ebatruu mehe kirstu taga. Lesena kõnnib ta pa-remat kätt. Vasakul astub too teine. Too Jultschi, kellega ta Karl omad viimased aastad on elanud nagu abielupaar. Siiski ei palunud Karl talt lahutust. Mispärast, ei mõistnud ta iialgi. Kuid ta pidas seda Karli rippuvuse viimaseks tõenduseks ja austas seda niivõrd, et üksi ta juuresolekul viima-sest halvasti kõnelda ei julenud. Tema silmis oli ta Karl ainuüksi kavala Jultschi ja enese rumaluse ohver, mis pani ta unus-tama oma elutõsise, tööka naise tolle noo-rema südametunnistusega ahvatluste taga-järjel.

Teised põhjused ei olnud maksivad. Ole-tades isegi, et ta naise elutõsidus, nagu Karl ütles, mõnikord olevat muutunud val-juseks, mis oleks olnud kohasem parandus-maja pereemale kui armastavale abielunai-sele, oli eesmärk siiski alati olnud hea.

Ka uskus naine, et ta oma Karlile kõige paremi tõendab oma heaarvamist seega, kui toidab teda oma tööga. Mis Karl teenis,

ulatus ainult paberossideks. Ainult asjaolu, et naine igapäev käis pesemas, lubas Karlil elada korralikult ja pühapäeviti näida ka-valerina.

Kui iialgi on olnud lehel õigus lasta trük-kida pärjalindile „su truu abikaasa“, oli tal see õigus. Küll ta Karl seda nüüd taipab!

Ainult maailm oli nüüd tühjem. Nüüd teab ta ju, et ta teda enam iialgi ei leia kodus, kuigi seda igakord oli lootnud, kui avas ukse.

Kui ta tookord leidis Jultschi Karli juu-rest, tuli ta alles öösel tagasi. Ja siiski liig vara. Ta huuled litsusid end kõvasti kokku. Nüüd lehvib kirstukatte nurgake ta poole ja ta õhkab.

„Ehk oleks parem olnud, kui ta oleks ometi tagasi pööranud, kui neid kuulis toas rääkivat,“ teatas end uuesti vana kahtlus, kuid ta peletas ta.

Ei. Tal oli õigus neile maja ära keelata ja patule mitte peavarju anda. Selleks oli ta liig jumalakartlik ja vaga ja usaldas liiasti jumalikku tahet. Jumal olgu tänatud! Ainult sellepärast suutis ta kõiki haavamisi



kanda. Ta teadis, et tuleb ta tund ja ootas.

Ootas ja pesi, kuni üleile Karli vend ta juure ilmus, et talle öelda, et ta Karl on telingutelt kukkunud ja hospitalis ära surnud. Algul oli ta valu hiiglasuur ja talle paistis, et Jumal ja maailm ta on maha jätnud. Kuid siis ütles mehevend talle midagi, mis ta korraga tegi nii rahulikuks nagu oleks jumaliku õigluse kiir ta aju valgustanud.

Ka Karl oli saanud kibedasti petta. Veidi enne surma oli ta Jultschit tundma õppinud.

Põlastavalt piilub ta Jultschi poole. Kui kartlikult astub see ta kõrval. Iga silmapilk nõksuvad ta põlved. Seda teeb ta halb südametunnistus. Et ta teda, leske, karta ei tarvitse, võis ta sellestki näha, et ta teda ja Karli milleski ei takistanud. Mitte suuremeelusest, vaid et talle ülekohus, mida nad talle tegid, näis liig suur, et maine kohus seda oleks suutnud parandada. Jumal ise pidi ta asja oma peale võtma.

Ta noogutab. Jumal tegi sedaja Karlile on kätte makstud. Nüüd oli ta veel viletsam kui tema. Sest Karl pidi murtud südamega kirstu heitma, kuna tema veel tohtis kättemaksu näha.

Tas ärkab kaatundmus ja ta tahab lohutada.

Miks ei kuulnud Karl teda! Nüüd on õnnetus käes ja ta ei saa oma Karli enam aidata. Kuid ta paneb talle ilusa hauakivi. Ka sel puhul, kui õnnetusrent, mille ta seadusliku lesena kohe välja võttis, ei küüni. Ta ei ole asjatult kõik need aastad pesenud. Ja abielunaisel on kohustusi. Seepärast tohib ta ka oma Karli viimast käiku auküljel saata, ja Jultschi peab edasita vasakul minema.

Rahul olles paneb ta käed ümber taskurätiku kokku.

Kui nad, jõudnud surnuaiale, seisavad hana ees, on palvetanud „Meie Isa“ palve ja kirstu hauda on lastud, lubab Jultschi enesele liigutuse, nagu tahaks ta viimase tervitusega ette jõuda. Kuid lesk peletab Jultschi oma pilguga tagasi ja astub platsile, kus seisis vaimulik. Vaatab siis hahemeelselt hauda.

Kes lebab all, kuulus talle. Oli tema Karl, kellele ta pidas truudust ja kes end tast täielikult lahti kiskuda ei tahtnud, hoolimata oma kergemeelsusest.

Kaks korda tühjändab ta labida ta üle. Siis kummardub ta murelikult ülehaua nagu kord, kui Karl unisena lebas juba voodis ja ta end nägi sunnitud talle jutlustpidama. Äkki tuleb talle himu temaga kõnelda ja vahekorda selgitada.

„Karl!“ hüüab ta otsustavalt alla. „Kui võid, kuule mind, et võiksid rahu puhata. Peame veel lõpuarve tegema!“

„Proua!“ manitseb surnumatja ehmnult ja võtab ta käsivarrest kinni. Kuid ta lükkab mehe pahaselt eemale ja ei hooli inimestest, kes tungivad ta juure. Kindlal häälel loetleb ta Karlile, mis vaevab kõik need aastad ta südant. Loetleb kõik ta patud ja jumused. Ta raiskamishimu ja kuidas ta oma naisel lasi töötada ja raske vaevaga teenitud raha naistega läbilõi, et teda, naist, lõpuks väljapressitud sidrunina tühe noore olevuse pärast maha jätta.

„Kuid sanäed, et armas Jumal mind ükski ei jätnud!“ jätkab ta. „Sulle on kätte makstud, kuigi sulle ialgi paha ei ole soovinud. Jultschi näitas end sulle. Ja ma pean Jumala näpunäiteks, et sa tema oma elu viimasel teisega kinni püüdsid. Sest kättemaks on Jumala päralt! See sõna täitub veel kord Jultschi kallal. Ta võib selle peale kindel olla!“ teatab ta põlastavalt tahapoole. Jultschi hulub häbis ja hirmus. Sellepärast tahavad ümberolijad ta edasirääkimist takistada. Kuid ta ei lase end segada. Kõik peab hingelt maha, kui ta tahab leppida oma mehega.

Valjult ja üksluiselt kõneleb ta edasi. Niimetab kõik ta häbiteod, kuni enam midagi ei tea ja talle näib, et ta Karli kahetsev vaim küllalt on saanud etteheiteid. Nüüd valdab halastus ja taruttab oma Karli valu pühaliku vandega kergitama, et laseb talle püstitada marmorist samba, mille all kord temagi rahu ja kõrval tahab puhata.

„Ja nüüd — ela hästi!“ lõpetab ta liigutult ja viipab alla. „Jumal andestagu sulle vaesele patusele! Jultschile sa tänu ei võlgne, sest ta sai matuseks raha liidult. Ja kõik, mis sa mulle võlgned, on kustutatud tahvililt. Puhka rahu! Olgu muld sulle kerge!“

Nende sõnadega laseb ta enesele ulatada kolmanda labidatäie mulda ja puistab selle oma Karli üle. Siis lahkub ta kõrgele tõsetud peaga. Nüüd on tema ja surnu vahel kõik korras. Ta on lõpuarve teinud.

# Kes meie järel tulevad.

Saksa kirjanik **Thea von Harbou** romaan.

3

„Kuula!“ algas Marlen. „Kui sus on paha mõte vaese naise vastu seal kambris ja ma enesele ütlesin, et olen selles süüdi — iialgi enam ei astuks ma su läve üle.“

„Sa peaksid seda siiski tegema,“ ütles Klaus Dorp liikumatult.

„Pigemini tahaksin nälga surra, kui et võtaksin sult leiba,“ ütles naine.

„Sa oled kangekaelne, tean. Ja su Jens ja su poiss on samasugused. Kogu külas

„Võin oodata, Marlen.“

„Head ööd.“

„Head ööd.“

Kui Marlen seisis lävel, tuli peremees talle järele. „Võta raha täna,“ ütles ta ja pani käe Marleni käsivarrele. „Homme pead paluma.“

Marlen vaatas talle otsa ja peremees lasi ta lahti. „Ära puutu mind, sa — sa määratud inimene!“ sosistas ta peremehe kar-



## Autojuhid õpivad jiu-jitsut.

Autojuhtide klubi ja autoomanikkude ühisus korraldas autojuhtide klubis instruktor B. Leppiku juhatusel jiu-jitsu kursused autojuhtidele.

ei ole ühelgi Klaus Dorpi julgust, kes õpetaja kiuste söödab kärnaseid lambaid. Kui sa lähetsid kerjama, koguksid sa oma kotti rohkem häbematusi ja vagu soove kui leiba. Kui ollakse niivõrd viletsuses nagu sina, peab olema rõõmus, kui keegi midagi kingib. Sa oled mu peos nagu lamp. Kui ma sellele õli juure ei lisa, kustub ta, ja need kaks elu, kes ripuvad su küljes, jäävad pimedusse. Võta seepärast raha.“

„Ei,“ ütles Marlen külmade huultega.

„Võin oodata, Marlen. Ja ma ootan. Mul on, mis sul puudub: aeg ja raha.“

„Raha hoia enesele, aga aega raiskad sa asjata.“

detavaisse silmadesse. „Juba su hingeõhk teotab mind kui ausat naist.“

„Mis sa oled?“ küsis mees. Mis sa oled?“

Ja ta naeris.

Marlen võttis mõlema käega enese kaelast kinni. Ta ei karjunud. Ta värises nagu puu, mille juuri on puudutanud kirves.

„Sina!“ kogeles ta. „Sina . . . sa noomisid täna sulast, et ta mind teotas . . . palu talt andeks!“

Ta vajutas ukse enese taga kinni, ettevaatlikult, et haiget mitte hirmutada, ja läks majast. Päikese lõõm oli kustunud, taevast oli hall ja talu oli hall; maantee oli tühi

ja üksik. Kuid talude akendest ja kõrtsidest langes soe, rõõmus lambivalgus naise teele, kes astus aeglaselt ja hingas sügavalt.

5.

Ta maja oli veel pime. Jens ja ta poeg ei olnud väljas töötades õhtuhelinat tähele pannud. Marlen sammus läbi aia, mis lebas tühjalt värske lattaia sees. Ja tühi oli ka maapind, mis pidi ta elu toitma. Põldu kattis tuhk. Nad olid pöösad ja võsa tuhaks põletanud.

Väsinud, valge sina oli nõmme kohal.

Marlen seisis pliidi ees, kus haod praksumid, ja vaatas leeke, mis hüplesid musta keedupoti ümber. Nüüd astus ta maja ukse ette ja pani käed hüüdeks suu ette. Ta nägi oma hingeõhku auruna selges õhus.

Talv oli lähedal.

Mis nad tahtsid aias ja põllul külvata, see tärkas alles tuleval aastal, ja kuni lõikus langes vikati all, seisis veel paljud lõunad ja õhtud ees, mil Mut vaikides ilmub kõõgiuksele ja vaatab ema käte peale. Talle ei tulnud meeldegi, et need alati kinkivad käed kord ka tühjad võiks olla, ja Marlenile tõusis tume veri näkku, kui mõtles, et Mut seda ehk peab õppima.

Nõutult, pärani avatud silmadega vaatas ta tühja taeva poole. Ta tundis midagi õhus — mis ei olnud tõeline ja ometi vaevas ta südant.

Hollanderite maja kohal heljus mingi suur, hall lind, kes mattis särava päikese ja laululinnud vaikima sundis. Aegajalt, üsna, üsna aeglaselt tõmbas ta oma tiirusid, veel väga kõrgel ja väga kaugel — kuid Marlen tundis teda siiski ja ootas, millal ta alla laskub, et lüüa küüned ta kuklasse.

Kui Jens pojaga koju tuli, ei läinud Marlen vastu. Nad teretasid üksteist tummalt. Marleni huultel lebas mingi raskus, mis sundis õrnuse vaikima. Kuid Jensi silmades ärkas kartlik küsimus, kui ta vaatas oma naise näkku, mis hämaruses oli hall. Ja Mut tõstis pea, ta ninasõõrmed laienesid nagu loomal, kes haistab vaenlast.

Ta hiilis emale kööki järele ja kükitas akaatsiahunnikule, lõug rusikate vahel. Ta silmad rippusid ema küljes, mõtlik korts seisis ta kokkutõmmatud kulmude vahel. Ja äkki küsis ta kuumas, sügavas vihas: „Ema, miks naeravad poisid külas ja jooksevad minema, kui tulen?“

Marlen Hollander ei vaadanud tagasi. Sekundiks langesid ta käed alla. Kuid ta võttis oma väriseva tahtejõu kokku.



**Emil Gutmann,**

kes on tuntud „Romaani“ lugejatele „Romaani“ albumite ja mõistatusteosa foimetajana, sai 50 aastat vanaks. Jubilar foimetas mitu aastat „Romaani“ pildivõtteid. Hra. E. Gutmann, kes on keskkooliõpetajaks Tallinnas, on tõlkinud rea loodusteadlikke raamatuid, nagu tuntud loodusteadlase K. Evaldi lookesi „Loodus jutustab“.

„Las nad naeravad, mu pois. Sa oled teistsugune kui nemad, nad ei mõista seda. Nad ei saa aru, kes sa oled.“

„Küll ma neile näitan, kes ma olen,“ enustas Mut ja ta silmad tõendasid, et ta peab sõna. „Esimest, kelle kätte saan, raputan nii, et ta unustab palju jalgu on hobusel.“

„Jäta see parem,“ ütles Marlen raske liigutusega. „Inimesed nagu meie, Mut, kelle üle naerdakse ja keda taga kiusatatakse ja kes istuvad nagu võrgus ja jõuetus vihas hammustada katsuvad, võivad olla kümnekordselt õiguses. . . . Kuid ometi on teised need, kellele jääb õigus. Ja ainult sel on maailmas tähtsus.“

Mut mõtles selle üle järele. Ta otsaesisel seisis lugeda, kuidas ta mõtted ühendusid ahelaks, mis oli raske ja tume. Siis võttis ta käed näolt ja ütles: „Ema, ma tahan koju!“

Marlen unustas hingamise. Ta ehmus hingepõhjani oma lapse sõnadest, sest talle näis, et ta neid ise oli õelnud.

„Meie ei tohi seda tahta, Mut.“ Ta kõneles poisiga nagu täiskasvanud ja tõsise inimesega. „Peame juuri kasvatama uuel maal või me hukkume. Kui jätsin oma kodumaa sinuga su isa pärast, teadsin, et ta-

gasi ei tule. Nüüd oleme sihil ja peame uut kodukohta armastama.“

Mut ei öelnud enam midagi, kuid ta silmis seisis arusaamatus ja ta huuled tõmblesid vaenulikult, mis oli ühtlasi umbusklik ja põlastav. Marlen Hollander silitas ta juukseid.

„Sa ei mõista täna oma ema, mu poiss, ja oled pahane selle üle, mista su isa heaks tegi. Kui oled kord mees ja ehitad enesele oma elu ja sirutad käe armsa naise järele, siis mõistad väga hästi, et ta kõik su pärast maha jätab ja sulle järgneb.“

Ta tõstis poti pliidilt ja läks Jensi sööma kutsuma. Ta arvas, et Jens on õues või küünis, kus olid tööriistad. Ja ta ehmus, kui leidis ta toast. Ta istus liikumatult nagu tume täpp hämara akna juures ja ei tõstnud pead, kui ta naine ta juure astus. Marlen mõistis, et Jens ta sõnu oli kuulnud.

Ta pani käe mehe õlale.

„Tule, Jens . . .“

See ei liigutanud end. Ainult ta huuled liikusid.

„Teised,“ ütles ta hääletult. „Teised. Kas tead, mis on nende evangeelium? Isade patud peavad kätte makstud saama lastele..“

„See on nende usutunnistus, Jens, meie oma ta ei ole.“

„Ei,“ ütles mees naeratusega. „Kuid ütlesid ise, Marlen, et teised need on, kes saavad alati õiguse . . .“

Sel ööl ei maganud ükski neist kolmest ja nad hingasid raskelt pimeduses.

Nagu puusärgi kaas lebas tähtedeta taevas maa kohal. Aeg näis seisvat ja kirikukell lõi laisalt. Kesköö oli möödunud. Siis tõusis Marlen, hääletult, et Jens seda ei märkaks, astus maja uksele ja tõstis metsikus ja kirglikus igatsuses käsivarred. Siis sulges ta silmad, kuid ta huuled olid poolenisti avatud nagu karjatuseks, mis iialgi kuuldavale ei tulnud.

Jens lebas vaikselt, hingas sügavalt ja korrapäraselt, et Marlen ei märkaks, et ta oli olnud uneta nagu nainegi, ja vaatas teda nüüd palavikus silmadega, mille tumm piin näis salajase haavana. Sest Marlenile oli valu kõige karskem tundmus inimeses ja ta oleks selle veel sügavamale peitnud, kui oleks tundnud, et tal on tunnistaja. Ja nii vaikis Jens ja valvas Marleni salaigatsuse tumma, vabastavat hingetõmbamist.

Nüüd läks Marlen pingi juure, kus magas ta poeg isa mantli all. Ta kummardas sügavalt ta kohale ja Jens nägi akna nõrgas valguses, kuidas ta oma raskeid juukseid mõlemi käega hoidis, et need ei lan-

geks lapse näole, nägi, kuidas ta huuled liikusid, hääletult, südamlilikult.

Mut lebas kokkutõmbunult nagu siil, kes end kaitsma peab. Ta ei maganud ja kui Marlen seda märkas, silitas ta käega üle ta otsaesise juuste. Kuid Mut heitis teisele küljele ja lükkas ema käe ära oma pealt. Marlen läks ja heitis pikali pimeduse koorma all. Ja majakese kohal laulis torm oma vägevaid viise . . . need kutsusid . . . meelitasid . . . nagu nad tookord olid kutsunud, kui Anne Hollander oma lambikese aknale asetas, et näidata Jensile koduteed. Nad raputasid lagunenud katust ja rebisid viimased koltunud väädid müüridelt.

Painduvalt nagu kartlik loom, kelle kannul on tagaajajad, libises Mut Hollander pingilt maha, kobas ukse juure ja jooksis majakesest. Torm haaras ta juustest kinni ja puhus läbi näruste riiete üdini. Kuid Mut lõi hambad kokku ja jooksis tormile vastu kesk nõmme. Seal seisis puu, üksik, hiiglasuur ja tontlik öösel, mis hoigas tormi käes. See oli mänd. Mänd ilma ladvata. Sasitud ja kõikuvad oksad vihisesid tuules.

Mut Hollander jooksis puu juure, pannes käsivarred selle kareda tüve ümber. Ta hingas kiirelt ja korratult. Siis libistas ta enese maha ja surus näo liiva. Teda raputas metsik, lapselik, nõutu meeleheide, mis oli talle endalegi hirmus mõistatus. Ja torm kohises ta üle. Sel ööl ei paistnud ükski täht. Ka majake oli pime.

Jens Hollander oli end püsti ajanud, ta kuulatas öö sisse. Ta tahtis tõusta, et otsida poega. Kuid Marlen hoidis teda tagasi. Ta lebas väga vaikselt, pea kuklasse heidetud.

„Jäta,“ ütles Marlen kustunult. „Ta tuleb tagasi, ta peab oma teed minema. Selle leiab ta ainult üksi enesega.“

Järgnes pikk vaikus.

Siis hakkas Jens kõnelema.

„Oleme neetud sugu, Marlen. Metsikud sõjamehed on meile pärandanud oma rahutu vere, rahutud merimehed, keda kurat ajas mandrile. Kõik, kes selles majas on elanud, on tunda saanud, mis tähendab kodumaal koduta olla. Tegin su õnnetuks, Marlen, nagu tegin oma ema õnnetuks, ja Muti soontes voolab minu veri.“

„Jah,“ ütles naine ja pani vaiksed käed mehe rinnale. „Ja see on mu elu ilusaim palk. Keda armastame, see kingib meile valusid. Sa oled mu nendest rikkaks teinud, Jens, ja su poeg ei taha ihnsam olla.“

„Marlen, seda ütled sa rõõmsalt?“

„Jah, mu Jens. Mu poeg olgu kõva. Sest kõvad peavad inimesed olema, keda vajab aeg külviks ja lõikuseks. Kui nad meid haavavad, mis sellest? Elame neile, kes tulevad me järele. Tahaksin lasta verd joosta, et mu poeg saaks tugevaks.“

„Kas tead kindlasti?“ küsis Jens Hollander, „et ta väärrib su ohvreid?“

„Sa näed seda minust, Marlen.“

„Jah, noogutas see. „Mu elu õnn ja õnnetus oled sina. See oli rikas lõikus, Jens!“

„Metsikud õunad,“ ütles mees naeruga.

Marlen ajas end püsti. „Sina!“ ütles ta. „Kas pean kahetsema tundi, mil seisin su ees ja ütlesin: „Siin ma olen, Jens . . . ?“

Jens tõmbas ta enese rinnale, nii tugevasti, et nad tundsid üksteise südamelööke. Nad ei kõnelenud enam. Kuid mõtetes muutusid päevad elavaiks, mis neid üksteise juure olid juhtinud, alates tunniga, mil Marlen põllutöölt koju läks, laul huultel, mille oli õppinud maa mustadelt lastelt, ja äkki vaikis koera kartliku haugahtuse pärast, kes seisis rukkipoollu serval ja pea perenaise poole pööras.

Sealt leidis ta Jensi, palavikus hõõguva, meeletult kätt eemale tõrjuvat, mis puudutas teda abitoovalt. Alles Marleni hää! vaigistas teda. Ja pärani avatud silmadega, mis kedagi ära ei tundnud, vaatas ta Marleni poole, et sellele äkki ja metsikult pisarad silmadesse valgusid.

Ta koristas Jensi üles ja tõstis ta oma õlgadele. Hoigades koorma all, kandis ta selle koju. Ja seda koormat pidi ta eluaeg õlgadel tundma.

Marlen ravitses teda ja Jens sai terveks ja jäi sõbralikku majja. Ta läks isaga põlule, ta hakkas tööd tegema ja muutus rõõmsaks ja tugevaks. Ja kui Marlen muidu õhtuti laulnud oli, nüüd laulis ta tööl, iga liigutus oli jõud ja rõõm ja ta kõnnak oli tants teadmatuse õnes.

Jens oli ikka sõnaaer ja vaikne, ka Marleni ees. Kuid tuli aeg, mil ta kinnised huuled valjumini kui sõnad kõnelesid neile, mil ta silmad end sulgesid ja ta hingamine peatus, kui Marlen tast möödus, ning ta surus käed üksteisesse, et kondid valgetena paistsid, et neid mitte sirutada Marleni noore, õitsva ilu järele.

Ja Marlen ehmus.

Sest ta tundis, et tal selle vaikimise vastu polnud relvu.

Ta hoidus Jensist hirmus ja salajases hõiskamises ja seisis tast kaugel täis kinkivat alandlikkust, oodates ta paluvat sõna.

Kuid paluda Jens ei osanud, kõige vä-

hem neiut, kellele ta oli väljaheidetu ja kerjus.

Nii armastasid nad üksteist ja kannatasid ometi teine teise pärast.

Ja siis tuli tund, mil naine võitis Marleni neiut. Ta läks nagu tõsine ja õnnis mõrjsja läbi lokkavate põldude, et otsida meest, keda ta armastas.

Ta astus selle ette, kes omas armetuses sõnatult võitles tumeda piinaga ja tema poole ei vaadanud.

„Siin ma olen, Jens . . .“

Ja muidu ainustki sõna.

Ta ei saanudki vastust. Kuid ta tundis Jensi südant värisevat oma käe all, kui ta noor suu Jensi huulte all tuksatas, teadis Marlen, et tuleviku viletsus seda tundi ei suuda matta.

Vanemad jäid vaikseks, kui mõlemad nende ette astusid. Isa pani neile tööst kõvad käed pealaele ja vana ema vaatas Jensile tasase, kurva emanaeratusega õnnest säravasse silmisse.

Tookord ei mõistnud Marlen ema ja ta mõtteid. Alles hiljem sai ta tast aru. Viis pikka aastat vaikis Jensis rahutu rändajaveri ja ärkas siis ning kisendas lõpmatult üksinduse vaikuses, ihkas ära soojalt asemelt, kus mängis ta laps. Kuid ta ei avaldanud seda igatsust sõnades. Ühel õhtul — oli Jens kadunud ja ei tulnud õhtuks tagasi. See ei olnud esimene kord; kuid oli esimene kord, et Marlen tundis valu. Kuid ta ootas kannatlikult. Ta töötas hommikust õhtuni, kuigi ta töö juures enam ei laulnud. Siis mõistis ta äkki: Jens ei tulnud tagasi. Ta suudles oma last ja silitas targa ema käsi. Ta muutus sel ajal väga vaikseks.

Kuni kahe aasta pärast peale pikki rändamisi Jensi kiri ta kätte jõudis. Õigupoolest oli see ainult sedel, millel seisis neli sõna: „Pidin koju sõitma, Marlen!“ Ei ainustki soovi, palvet, lootust. Kuid Marlen pakkis kokku, mis omas, ulatas vanematele käe, võttis lapse käsivarrele ja rändas käskjalaga, kes kirja oli toonud, mere ääre. See oli aeglane sõit härjavankris, kuna kriiskavad rattad sügavaid jälgi liiva litsusid. Ja siis lebas meri halastamatult ja otsatult Marleni tungiva kärsituse ees. Järgnesid lõpmatud reisinädalad. Ta ei olnud Jensile vastanud. Ta ei teadnud ju isegi, millal ta päralt jõuab ja et ta tuleb, selles ei tohtinud Jens kahelda, kuna Marleni armastus talle kõik oli kinkinud.

Ja ta tuli.

Kui Marlen sellele mõtles, naeratas ta südamlikus kindluses. Mut Hollander pidi

saama inimeseks, kes armastas elu. Sest armastus, mis talle oli elu andnud, oli teed leidnud üle merede ja kõrbede.

Tasa, hea sõnaga, vallandas ta end mehest, tõusis ja kobas kööki. Kui ta tagasi tuli, hoidis ta käes põlevat lambikest. Ta kaitses leeki parema käega, sest tuul puhus läbi avatud ukse. Ja asetaski väikese lambi aknale, mis oli nõmme poole.

Kui ta ringi pööris, seisis Jens ta kõrval. Nad suudlesid üksteist nagu oleks see esimene kord elus.

Ena oli veel ärkvel, kui Mut Hollander koju tuli. Ta avas pojale ukse, rääkimata sõnagi. See hiilis pingi juure ja surus pea kättesse. Külma värinad vapustasid ta keha. Ena kattis ta mantli ja oma rätikuga kinni. Mut ei näitunud seda märkavat. Siis kustutas ena lambikese.

Majake oli nüüd täitsa pime.

## 6.

Üle öö oli tulnud pakane.

Õpetajamaja aias ja köstrimaja ees seisis georgiinid tumedatena ja kurbadena ja lõhmustelt langesid kuldsed lehed tasase kahinaga.

Põldudel alustati kartulivõtmist. Lobisedes läksid sulased ja tüdrukud Dorpi talust maanteel; nende taga põristas vanker tööriistade ja korvidega ja Matthes, vanem sulane, seisis harkjalu sellel ja juhtis läikivaid, tugevaid hobuseid.

Kui ta möödus Hollanderite majast ja Jensti ja Marleni aias nägi töötavat, tõmbas ta ohjast.

„Kuuled!“ karjus ta ja plaksutas piitsa „Peremees laseb öelda, et sa varsti jälle ilmuks. Perenaine on jälle haiglasem ja pärib sinu järele.“

Marlen pööris pea.

„Ütle peremehele, et mul on perenaisest kahju, kuid et ma enam tagasi ei tule ja käskjalga ei ole vaja saata.“

Matthes tegi rumala näo. Siis sülgas ta ja kisendas: „Nöö!“ ja hobused hakkasid liikuma. Sulased ja tüdrukud, kes kahekõnet uudishimuliselt pealt olid kuulanud, müksasid üksteist või katsusid selle peidetud mõttest jagu saada. Kuid see ei õnnestunud.

Jens Hollander oli labida ägedalt maa sisse vajutanud ja käsivarre selle puule pannud.

„Marlen, mis tehti sulle Dorpi talus?“  
Naisele tungis veri näkku.

„Kui mind armastad, Jens, ära küsi.“

„Küsin sellepärast, et sind armastan. Kas arvad, et ma juba eile ei tundnud, et sulle midagi on juhtunud ja et sa naerda ei saa?“

Marlen töötas rahulikult edasi. „Ja ometi on asi naeruväärne. Klaus Dorp oli minus eksinud ja tahtis maksta, mis ei ole müüdav. Siis ütlesin koha üles. Vaata, see on kõik ja ei ole väärt, et sellepärast töö jääks hooletusse.“

Jensti nägu oli kriitvalge. Ta käed läksid rusikasse. Ta hingas vaevaga.

„See koer!“ ütles ta poolvaljult. „See neetud koer . . . ma löön selle koera surnuks . . .“

Marleni rahulikud käed hoidsid teda kinni.

„Mis tahad teha, Jens! Kas tahad Klaus Dorpi juure minna ja öelda: Sa teotasid mu naise au, sa kaabakas . . . Kas tead, mis ta sulle vastab? Sul ei olegi naist, Jens Hollander. Sa elad autuga koos. Sellele võib igatüks kive heita. Ja sul puudub jõud ja õigus mind kaitsta, sest ta ei ole su naine . . . Seda ütleb ta, Jens, ja sa ei saa talle vastust anda.“

Jens lükkas Marleni käed oma käsivartelt ja tahtis kõneleda, kuid ainult kare häälik tuli ta kurgust! Ta tahtis eemale minna, kuid Marlen hoidis teda tagasi. Ta pani käsivarre ümber mehe õlgade ja viis ta pingi juure maja ees, tõmbas ta enese kõrvale istuma ja hoidis teda kinni ja ootas rahulikult, kuni mees kõneleb.

Jens oli käsivarred põlvedele toetanud ja pea kättesse.

„Sul on õigus, et teda kaitsed, Marlen,“ ütles ta ja naeris. „Ta ei ole süüdi, ta õppis minult, kuidas kohelda naist. Mina olen kaabakas! Olen koer! Mina ainuüks! Mina, kes on süüdi kõiges, mille all sa kannatad ja kes sind isegi aidata ei saa. Sarnane neetud, kärnane koer olen mina . . .“

„Kuula mind kord, Jens,“ algas naine sooja, rahuliku häälega. „Ma ei ole ialgi õelnud, kui palju sind armastan, sest ma ei ole nõrk inimene ja mul tulevad pigemini valjud sõnad suust kui pehmed. Kuid täna ütlen sulle seda, mu Jens. Armastan sind tõepoolest, nii, nagu võib armastada ainult naine. Kuid ühte ära unusta. Lähme teist teed kui teised inimesed ja selle tee peame lõpule käima, tugevalt ja kahetsuseta. Kui end ise süüdi tunnistame, siis on inimestel õigus, kui nad meid kividega viskavad. Siis langeb meie elu kokku ja kõik, mis oleme kannatanud üksikult, muutub mõttetuks ja alatuks. See ei tohi sündida,

Jens, eks ole? Lähme edasi omal teel lõpuni, tugevalt ja kahetsuseta.“

„Mulle on see kerge Marlen. Mu tee ei ole enam pikk. Aga sina? Ja Mut?“

„Voolisin oma elu sinu oma järele ja kinkisin ta sulle. Tee sellega, mis tahad. Ja Mut on sinu ja minu laps. Ta läheb minuga, õlg õla vastu.“

Jens tõusis ja Marlen järgnes talle ja nad läksid jälle tööle.

Lõuna ajal tulid külalised külast. Vana Jakob Wehrhahn, kes kord pühas õhinas Jensile oli ohverdanud pajuvitsi. Nüüd oli ta lumivalge mehike, väike ja närtsinud nagu õun, mis liig kaua kapil on lebanud, ja tarkade, heade silmadega sõbralikus näos.

Ta seisatas tänaval lattaija taga ja tereatas. Ja hakkas siis jutustama.

„Läksin üle nõmme, proua Marlen, ja leidsin sealt midagi. Üksiku männa juures, mis nii kaugele vaatab, lebas poisike selili, vahtis pilvedesse ja tegi mulle tigedaid silmi, kui segasin teda mitmesuguste küsimustega ta nime ja vanaduse järele. Kuid siis saime headeks sõpradeks ja kooli tahab ta ka tulla nagu ise ütles. Mis arvate sellest, proua Marlen?“

„Mulle meeldib see,“ ütles noor ema. „Kuid tee viib õpetajamajast mööda.“ Nüüd pani vana Jakob Wehrhahn käsivarred lattaiiale ning kõneles Marleni ja Jensiga palju häid ja pehmeid sõnu. Et nad peaksid mõistma, kui rumal on nende vaenulik vastupanu ning et kaua ei kesta ja nad tegema peavad, milleks nüüd ainult tahet ei vaja. Siis neelavat puudus viimase raasu. Siis seisvat nälg laua ääres ja vaatavat neile süütu lapse silmadega näkku. Mis tahtvat nad teha, kui viletsus tuleb kogu raskusega? Kui tulevat haigus ja kibedaim puudus?

„Ma ei tea seda,“ ütles Marlen. „Ma ei suuda neid tagasi tõrjuda.“

„Siiski, ta võivat seda, kui tahtvat, kui ta riputavat uhkuse ja jonnini korstnasse ning andvat jumalale au.“

Marlen naeris ja arvas, et ta ei usu, et Issand istub Lubiini rahakottidel ja isiklikult valvab, kas hõbe satub õiglaste või ülekohtuste kätte. Selleks olevat tal oma näide.

Vana Jakob Wehrhahn ohkas veidi ja pühkis punase taskurätikuga otsaesist. „Mulle näib, armas proua,“ ütles ta, „Jens on kosinud omataolise ja et kaks kõva kivi kokku on sattunud.“

„Jah,“ ütles Marlen. See ongi kõik, mis elu meile on jätnud.“

„Ning see on nii väärtuslik, et teie sellest ei või loobuda, proua Marlen? et alata uut, paremat ja kergemat elu? Jätke oma jonnakas isemeel! Minge õpetaja juure ja paluge teda, et ta ristiks teie lapse Jumala nimele! Siis näeksite imet, proua Marlen! Kogu külarahvas tahaks olla vaderid ja kõik viletsus oleks mööda. Tööd ja leiba külluses“ . . .

Marlenist tungis kõnevool, mis kaua tagasi oli hoitud.

„Jah, kas teie ei mõista,“ algas ta, „et nüüd alles uue tee kiriku juure kinni panete — igaveseks! Teie olete alles tublid temprikaubitsejad! Kas pean tegema Issandaga kaubalepingu: Kui annan sulle oma poisi, kas annad mulle leiba? Ma häbeneksin silmad peast, kui niiviisi mõtleksin! Teie tahate meid meelitada altari ette nagu karja ikkessening tasuks riputate risti juure leivakorvi? Minge, olete õudsed! Mulle on küllalt teie ristiusust. Meelsamini võtan lapse käe kõrvale ja lähen temaga kerjama, enne kui lasen ta teiesuguseks saada! Nii! Nüüd minge ja õelge külas neile, kes teid saatsid, et nad teaksid mu arvamist. Teil ei ole osavust paganaid pöörata. Ühes käes piibel, teises lihatükk — selle kauba eest ma tänan! Mu Jumal on mulle liig armas selleks!“

Ja ta pööras töö juure ning kaevas maad sarnase õhinaga, nagu otsiks ta varandust.

„Tasamini, proua,“ ütles vana Jakob Wehrhahn. „Teie ei tarvitse põldu äesta, sest teil ei ole külvi.“

„Parem asjatult töötada, kui asjatult lobiseda,“ ütles Jens.

See oli viimane kord, et külast keegi Hollanderite juure tuli. Majake oli nüüd täitsa üksik.

## 7.

Ta kolm elanikku ei pannud seda tähele nii kaua, kui aias ja põllul töö kinkis nende päevile jõudu ja öödele und.

Kuid ühel hommikul, kui Mut astus uksele, langes ta käele tilluke, valge täheke ja muutus veepiisaks, enne kui ta seda õieti vaadelda ei saanud. Sellele järgnes teine ja kolmas ja nüüd ei võinud neid enam lugeda, nad langesid tantslevas möllus aeda, nõmmele ja põllule, tihedalt ja hääletult, kuni kõik oli maetud sädelevas hiilguses. „Sajab lund,“ ütles ema ja ei öelnud seda rõõmsalt.

Nüüd järgnesid tumedad päevad, väsinud päevad, mis tulid viivitades pikkadest öödest, mis tegid oma töö rõõmuta ja varsti

tühjel kätel videvikku hiilisid. Majas oli nüüd vaikne. Ja pime.

Tuli pliidil kustus. Potid ja kastrullid võisid puhata. Lambike ei põlenud ka enam. Ainult lumi andis veidi valgust.

Külmetades ja loomana kõssis lebas Mut nurgas pingil ja vaatas argade silmadega isa ja ema poole. Need istusid kõrvuti, vaikides pimeduses. Ja Mut oli tundmus, et nad ei ole üksi, et nende tumedas majakeses istub keegi võõras, ahvardav, õudne olevus, kes aegamööda kasvab ja varsti kogu maja täidab. Ja see tundmus oli nii tugev, et ta surus pea käsivarrele ja litsus hambad kokku, et mitte häda ja hirmu pärast kisendada.

Kord nädalas läks isa külla leiba tooma. Kuid Mut teadis täpselt, kui palju raha emal veel kastis oli ja et isa varsti enam külla minna ei saanud. Ta märkas ka, et isa ja ema jagasid iga tükikese ja sellest veel poole temale andsid. Tal paisus iga suutäis suus.

Kord öösel ei suutnud ta nurgas enam välja kannatada. Läbi pragude tungis külm tumedasse ruumi ja tegi liikmed tardumuiks ja tahtetuiks. Surmavaikus hirmutas teda väga, ta igatses, et tuleks ema, tema juure kumarduks, et ta soe hingeõhk ta nägu puudutaks. Kuid ema ei tulnud. Siis ronis ta ema juure, surus end ta rinnale värisevate liikmetega, lasi end kaisutada ema kaitsvast jõust ja pomises poolenisti unes: „Ema, külmetan väga. . . ema, mul on nälga . . . ema, kardan väga . . . !“

Ema ei vastanud, kuid ta käsivarred võt-sid tugevamini pojast kinni.

Siis ütles Jens Hollander: „Andesta, Mar-len.“

Ta vastas selge, sooja häälega: „Mul ei ole midagi andestada. Armastan sind. Kuid sooviksin, mu Jens, et oleksime jäänud kõr-besse.“

„Andesta, Marlen,“ ütles Jens veel kord alandlikult ja tõsiselt.

Marlen aga ütles ainult: „Armastan sind.“ Hommikul tahtis Jens Hollander juba vara-kult kodust lahkuda.

„Kuhu sa lähed?“ küsis naine.

„Õpetaja juure.“

„Kas tahad kerjata, Jens?“

„Jah, Marlen. Muidu teed sina seda homme.“

Ta astus magava poisi juure ja tõstis käe, et ta juukseid silitada. Kuid lasi käe jälle langeda. „Tervita teda minu poolt,“ ütles ta Marlenile.

See vaatas mehele näkku.

„Ära mine, Jens. Sul ei ole jõudu, oled kõik need päevad nälginud. Lumi seisab kõrgelt, sa ei pääse läbi, oled liig vilets...“

Ta käed puhkasid mehe õlgadel. See naeratas talle vastu ja ta sissevajunud sil-mad rippusid meelegeitlase näljaga ta joonte küljes.

„Mu jõud ulatab selleks, mis kavatsen,“ ütles ta ja vallandas omad käed. „Nii siis—ela hästi, Marlen.“

Ta pööras vankuval sammul ja kui väljus majast, lõi õlaga vastu ukseposti ning sei-satas tükk aega uimasena.

„Jens!“ hüüdis Marlen karedalt, kuid mees raputas pead ja läks tagasi vaatamata.

Marlen vaatas talle järele, kuidas ta küla poole sammus, raskelt astudes sügavas lu-mes, kuidas ta kitsas, kõrge kogu väikse-maks muutus. Ja äkki jooksis halli päeva aiaukseni, pani käed suule ja hüüdis: „Jens! Jens!“ nagu oli hüüdnud tookord, kui ta juure oli tulnud üle merede.

Jens ei kuulnud seda. Ta ei pööranud ringi.

Tuul puhus üle nõmme.

Marlen läks majja tagasi ja sulges ette-vaatlikult ukse. Mut magas ikka veel, ta ei seganud teda. Kes magab, ei tunne nälga. Kes valvab, kannatab.

Ta valvas ja ootas, liikumatult lootusetat.

Läbi aknapragude puhus lõikav tuul.

Mut ärkas ja vaatas tuliste, sügavate sil-madega ringi. Marlen askeldas toas. Ta tõmbas kõik laekad lahti ja leidis nad tüh-jad.

Ja tunnid möödusid.

Jens ei tulnud koju.

Kaugelt, kaugelt lõi kirikukell lõunaaega Ja jälle vaikus.

Küll kümme korda astus Marlen ukse ette ja vahtis maanteele. Asjatult.

Talvepäeva nõrk valgus taganes juba pika, raske videviku ees.

Jens Hollander ei olnud koju tulnud.

Siis pani Marlen rätiku õlgadele ja läks teda otsima. Mut hiilis talle järele; kuid ta hoolis tast sama vähe kui omast varjust.

Ta jooksis õpetajamaja juure, läbi aia ukse juure ja tõmbas kella, et majas kõik vastu kajas. Väike, mõistlik Liisi avas ukse ja hüüdis isä. See ilmus toast ja hoidis lampi käes.

„Kes on siin?“ küsis ta, sest Marlen ei astunud üle läve.

„Mina,“ vastas Marlen. „On Jens siin?“

„Ei.“

„Kuid ta oli siin?“

„Jah, täna hommikul,“



„Teie saatsite ta minema, eks?“

„Ma ei saanud teda aidata,“ ütles õpetaja kaastundlikult.

„Ei, Teie ei võinud aidata,“ ütles Marlen naeruga, mille pärast Liisi nurka hiilis.

„Teie saatsite ta minema. . . kuhu ta läks?“

„Ma ei tea, vaene naine.“

„Õpetajahärra — “ ta haaras mõlema käega uksepiida järele; ta valges näos põlesid silmad, „Teie jutlustate viimast kohtupäeva. . . Hoiduge, et Jumal teilt siis ei küsi: Kuhu ta läks? Hoiduge, et teil tarvis ei oleks vastata: Ma ei tea seda. . . Jnmal teab seda!“

Opetaja katsus kõnelda, kuid Marlen ei kuulunud. Majast majja, ukse tagant ukse taha jooksis ta oma küsimusega. Majast majja, ukse tagant ukse taha oli Jens läinud — paludes tööd, mitte leiba. Kuid kõik arvasid, et talv võõraid tööjõudusid ei vaja.

Ainult Dorpi talus ei olnd ta olnd. Seda teadis Marlen. Ja ei tarvitsenud seda küsida. Ning seisis nüüd tänaval läheneva öö käes ja ei teadnud, kuhu minna. Õnnetus jooksis külas ringi ja sosistas: Kas teate juba? Jens Hollander on kadunud. . .

Ühest ja teisest talust astusid mehed tänavale ja kõnelesid mõistatuse üle. Tulevat nõu pidada, kuidas naist aidata, see olevat ristiniimete kohus, teda ei tohitavat ometi ühes lapsega kerjama minna lasta. Muidu juhtuvat veel õnnetus ja siis olevat see nende süü.

Ehk olevat Jens linna läinnd, arvas üks, kelle jalad külmetasid. Ehk olevat ta jälle rändama läinud nagu tookord ja olevat naise lapsega nende kaela jätnud. Seda võivat sellest tuisupeast oletada.

„Ei, arvas teine, kui ta linna oleks läinud, oleks ta omast majast möödunud, siis oleks ta naine teda näinud ja üle nõmme ei oleks ta penikoormatki teha suutnud. Ta olevat ju hoopis nälgunud olnud.“

Teised kehltasid õlgu ja ei jõudnud ühisele arvamisele.

Kui Marlen maanteel nähtavale ilmus ja sammud oma maja suunas seadis, astus Andres Spanke talle tee ette.

„Mine ainult koju,“ ütles ta ja jäi ta kõrvale, „tuleb kibekülm öö. Ja ära liig palju hoolitse. Öösel ei või sa midagi teha, sa eksid ära. Homme tahame heameelega otsida aidata, kui see veel on vajalik. Jens on juba sada korda ära jooksnud ja jälle tagasi tulnud. . .“

Marlen peatas sammuja vaatas talle otsa. Nüüd vaikus Spanke. Kuid ta sõnad olid Marleni hirmu suurendanud, ta jooksis ja jooksis, et Mut vaevalt suutis järele tulla, avas majaukse ägeda liigutusega ja karjus pimedusse: „Jens! Kas oled siin, Jens?“

Surmavaikus.

Ta vankus laua juure ja langes raskelt pingile, ta pea ja käsivarred põrusid. Rätik libises ta õlgadelt ja langes põrandale. Ta palmikud vallandusid ja rippusid lahtiselt alla. Ta hoigas nagu tagaaetud loom.

Mut oli end nurka surunud ja vaatas aralt ta poole. Ta ei mõistnud, mista ümber sündis. Ta oli nälgjane ja külmetas. Ta kartis ema ja ta võõrast õudset valu.

Uks oli jäänud lahti. Nüüd tuli torm ja paiskas ta kinni.

Marlen ajas end püsti.

„Jens!“ karjatas ta ja sirutas talle käed vastu. . .

Midagi.

Sügav pimedus. Tühjus.

Akna ees torm ja lumi ja tähtedeta öö.

Marlen süütas lambikese ja asetas selle aknale, mis vaatas nõmme poole. Ta süütas tule pliidi all ja õhutas kiiret, pragisevat leeki, et sädemed ta käte järele ahnisisid. Ta jooksis õue ja otsis küünist tugeva, vaiguse oksa; pistis selle tulle, et see kõrgele leegitses ja läks uuesti ukse poole.

„Jää,“ ütles ta Mutile, „ja valva tuld. Maja peab soe olema, kui ta koju tuleb.“

Nii läks ta majast.

Punane tõrvikukuma jooksis ta ees, langes teele ta jalgade ette ja ruttas ees nagu truu koer, kes peremeest tahab õigetele jälgedele juhtida. Ta läks läbi küla, sepikojast mööda, ümber igivana kirikumüüri. Kus ta möödus, hulusid koerad, kuid ei julenud haukuda.

Tõrviku suitsev leek värvis sädelevat lund, äratas tontlikke varje, näitas lumes mehe jälgi, kes oli läinud nõmme suunas — mitte otsekohe ja kindlalt sõbraliku sihi poole — ei, viivitades ja tihti teelt eksides nagu läheb inimene, kellel õnn ja elu on selja taga ja kes jookseb minema surevate jõududega.

Marlen läks jälgedele suunas ja tõrviku valgus jooksis ees. Kuid ta silmad tahtsid sellest ette tungida. Sügavasti, sügavasti vajus ta lumme. Ta langes põlvili ja ajas end jälle püsti. Kõik ta jõud heitlesid hirmsa teega. Surnult ja hallilt rippus taevast valge maa kohal.

(Järgneb.)

# Tõtt ja nalja.

## Miks taevas on nii kõrge.

Bulgaaria saaga.

Muiste ei olnud taevas nii kõrge kui praegu. Ta oli tookord nii madal, et inimene teda tõstetud käega võis puudutada.

Kord juhtus, et üks pesunaine, kes lapsepesu pesnud, taeva küljes oma käsi kuivatamas. Teine naine oli leiha küpsetanud ja puhastas kuuga oma käte küljest taigna ära. Sellest nägi armas Jumal, et taevas liig madal oli ja tõstis ta paari meetrit kõrgemale.

Nüüd juhtus, et talumees põllul härgadega tõõtas, kuid need ei tahnud sõna kuulda, ja talumees võitis enesele pika kepi kätte. Kuid selle asemel et härgasid lüüa, torkas ta sellega taevasse augu. See ei meeldinud Jumalale ja ta tõstis taeva jälle pisut kõrgemale.

Sellest oli möödunud aasta. Päike paistis palavasti aasale, kus inimesed parajasti heina tegid. Keegi noor mees tegi kuhja; ikka kõrgemale ja kõrgemale tõusis see, kuni taevas hakkas takistama. Vihastades võitis ta vigla ja lõi sellega taevasse augu.

Kui Jumal seda nägi, tõstis ta taeva sellele kõrgusele, kus ta praegu seisab. Ja seitsaadiik on taeva-elanikkudel rahu majas.

\*

Kui eesriie langes, algas hirmus vilistamine ja sustamine.

Autor pöördus ehmunult direktori poole: „Küll on raske teada, mis publik õieti tahab!“

„Mitte sugugi,“ vastas direktor, „ta tahab pileitiraha tagasi saada.“

\*

„Kuidas oled sa oma uue abieluga rahul?“

„Hirmus pikaldane on minu naine! Vajab iga asja jaoks igavikku. Kuulsin alles eile, et ta kahekümnekuue aastaseks saamiseks on vajanud kolmkümmend aastat!“

\*

„Olete juba kuulnud? Härra Moll on oma kirjutajannaga abiellunud!“

„On nad siis ka õnnelikud?“

„Nagu varemgi. Siis dikteeris Moll temale, nüüd dikteerib tema Mollile!“

\*

Naine (mehele): „Mis ütles arst sinu reumatismi kohta?“

„Keelas veini ja õlle joomise.“

„Napsi ka?“

„Seda ma temalt ei küsinud, kartes, et viimaks keelab sellegi ära.“

\*

Naine oli mehe juurest plehku pannud, kahetses seda aga ja tuli tagasi.

„Kas annad mulle andeks, et ma sinu juurest lahkusin?“ palus ta.

„Jah,“ vastas mees, „selle annan sulle küll andeks, mitte aga, et sa tagasi tulid!“

\*

Vana shoit talunik oli oma naise surmas kaotanud ja maha matnud. Kui õpetaja mõni tund pärast seda lese juurde tuli troosti jagama, leidis ta mehe tühja whisky-pudeli ees istumast, mis asjalugu õpetajat ajas valjusti temalt küsima:

„On see sinu ainus trööstimisvahend?“

„Ei,“ vastas lesk mees, „kaks täit pudelit on mul veel kapis.“

## Ettevaatlik.

„Jaan, kas mõtled ka sellele, mis mulle eile lubasid.“

„Ei, armas naine, mõtlesin asja ümber. Ütle mulle, mis ma sulle õieti lubasin?“

## Tallinna kaardimoori juures.

Võõras: „Kas võin ma kokku saada Abdullah Rajaputraga, suure hindostani tähefargaga?“

Sekretär: Abdullah Rajaputraga?“

Võõras: „Jah. Ütelge temale lahkesti, et ta öde Paidest temaga soovib kokku saada!“

## Hirmus ähvardus.

Isa: „Kas ta tarvis vägivald, kui sind suudles?“

Tütar: „Jah. Ta ütles: „Kui sa kisendad, siis ei suudle ma sind iial enam!“

## Raske.

Röövel tungib mehe korterisse, kes hommikul parajasti pükse jalga tõmbab, ja hüüab revolvriga ähvardades: „Käed püsti!“

„Inimene!“ ahastab üllatatud mees. „Te näete ju omelt, et mul traksid puuduvad!“

## Kui rätsepp tuleb.

„Mis, härra ei ole kodus? Nägin teda ju veel praegu akna ees!“

„Jah, aga härra nägi teid ka!“

## Kaabakas.

„Sellele annad sa oma tütre? Ta on ju viis aastat vangis istunud!“

„Niisugune kaabakas!“

„Noh, leiad seda ka?“

„Muidugi, sest ta ütles mulle, et ainult kolm aastat!“

## Kingid.

Lambil on hulk pakke. Kingad, kleit, kübar, kindad ja pudel head veini.

„Kõik naisele!“ kiitleb ta.

„Väik ja pauk,“ ütles sõber Kamp, „oli teil siis aga ka lahing, et lepitus nii palju maksab!“

## Kriis.

„Sain täna Ameerikast kirja.“

„Ja mis kirjutab sinu kuldonu?“

„Pea talle saatma tuhat krooni.“

# Kindmõistatuselahiendus

Nr. 1 (235).



Head uut aastat kogu oma austatud lugejaskonnale

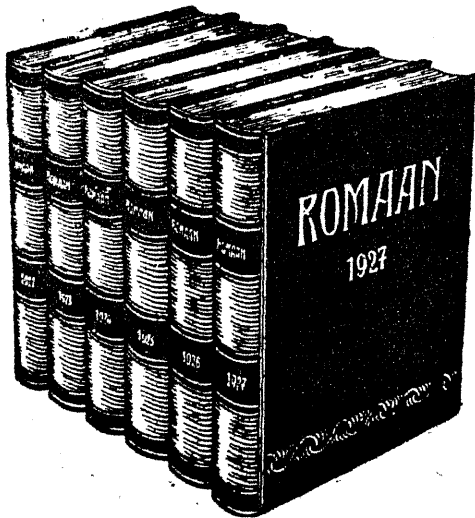
soovib „Romaan!“

Loosimisel langesid auhinnad järgmistele Romaani lugejatele:

1. auhind — 1 paar uiske — **K. Põiklik** Rakverest, Lai tän. 24.
2. auhind — „Eesti Vabariigi loomispäivil 1917—1925“ — **Dolly Kalpus** Tallinnast, Allika tän. 3/8.
3. auhind — P. Grünfeldti luuletuskogu „Minu Kodu“ — **Ludmilla Jeromin** Tallinnast, Lembitu tän. 8-a.

Tallinna võitjaid palume vastu võtta võidud talitusest.

„Romaani talitus“.



## „ROMAAN“

pakub oma aastakäikude näol määratud lugemisvara — romaane, jutustusi, novelle ja luulet, mis pärit häilt ja loetavalt kirjandikkelt, väärtuslikus ja rahvusvahelises valikus.

## Endiste aastakäikude hinnad:

Tugevas poolnahkköites: Kõltmata:

Aastakäik	1922 a.	Kr. 7.—	Kr. 5.—
„	1923 a.	9.—	7.—
„	1924 a.	9.50	7.50
„	1925 a.	9.50	7.50
„	1926 a.	9.50	7.50
„	1927 a.	9.50	7.50
„	1928 a.	9.50	7.50
„	1929 a.	9.50	7.50
„	1930 a.	9.50	7.50
„	1931 a.	9.50	7.50

Müügil suuremates raamatukauplustes.

Kus neid pole — tellige otse talitusest,

Tallinnas, Vene tän. 13,

Telefon 437-18,

kust teile raamatud kätte saadetakse ilma iga lisamaksuta.

„Romaan“

on põnevam, kaunim ja tuumakam ajakiri Eestis.

J. ja P.

# PARIKAS

Foto-atelje

Kuninga tän. nr. 1.

Tallinn.

Kunstiliselt ja tehniliselt viimistletud portreed, grupid ja suurendused väga mõdukate hindadega.

Foto-amatööride võtete valmistootamine.

Avatud kella 9—5-ni, pühapäeval kella 11—2-ni.

## Sportlased ja sporttegelased!

- „Eesti Spordileht“ on ainukene puht sportline ajaleht Eestis.
- „Eesti Spordilehe“ veergudel leiata erapooletut arvustust kõigist kodu- ja välismaa sport-sündmusist.
- „Eesti Spordileht“ on rikkalikult illustreeritud piltidega.
- „Eesti Spordilehe“ kaastöölise võrk on laialdane.
- „Eesti Spordileht“ ilmub üks kord nädalas, igal teisipäeval.
- „Eesti Spordileht“ maksab aastas Kr. 6.—, poolaastas Kr. 3.—, üksikn. 15 s.
- „Eesti Spordilehe“ aastatellijad saavad kaasandena Kehakultuuri Aastaraamat Nr. 6, mis ilmub mai kuus.

Kõik aastatellijad võtavad osa preemiate loosimisest, mille koguväärtus Kr. 100.—

Tellimisi lehe peale võtavad vastu kõik postkontorid, agentuurid, raamatukauplused ning lehe toimetus, Müürivahe 16—33 Tallinnas.

Kõik sporttegelased ja sportlased loevad „Eesti Spordilehte“.

## Kirjuseep „MARMOR“

on inimkese ajaga saanud igas majas esimese järgu tarbeaineks, sest

Kirjuseep Marmor — vahutab hästi.

Kirjuseep Marmor — kulub äärmiselt vähe.

Kirjuseep Marmor — on hea lõhnaga.

Kirjuseep Marmor'iga — pesu pestes jääb pesu värskeks, lõhnavaks ja valgeks.

Tähelepanu! Iga tükk kannab templit „MARMOR“. Ilma selle templita ei lase vabrik ühtki tükki müügil.

Seebi- ja soodavabrik

Ph. Vahtrik ja J. Mooste,

Tallinnas, Paldiski mnt. 46,  
tel. 432—40.